ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

משניות

מסכת

מדות

בלשון הקודש
ואידיש

289

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ו לפ"ק

בעזרת השם יתברך

ספר
משניות
מסכת מדות

עם פירוש הנשר הגדול רבינו עובדיה מברטנורא

והוספנו גם כן פירוש המשנה בלשון אשכנז עברי טייטש בשולי היריעה המפרש ומבאר כל דברי רבותינו ז"ל בעלי המשנה בקיצור נמרץ, עם פירוש הרע"ב, למען יבינו כל עם בני ישראל את התורה שבעל פה הנמסרה לנו על הר האלקים על ידי משה נביאו נאמן ביתו.

והתועלת הפירוש ועל מה ראינו על ככה לעשות את הפירוש הזה כבר מלתנו אמורה והודענו זאת בשבטי ישראל על ידי המודעה אשר הוספנו בלשון הקודש וגם על עברי טייטש, גם נדפסה הקדמה בהתחלת כרך א'.

❖

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק, שנת תשמ"ו לפ"ק

אל נקמות הופיע וגו'. בחמישי היו אומרים. הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב. בששי היו אומרים. ה' מלך גאות לבש וגו'. בשבת היו אומרים. מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

נשלמה מסכת תמיד

הקב"ה להנקם מן העובדים להם: בחמישי הרנינו לאלהים עוזנו. שבו נבראו בעלי חיים שהרואים אותן מרנן ומשבח לבוראו: בששי ה' מלך. שבו נגמרה הבריאה ובו נברא אדם שהכיר מלכותו של יוצרו: מנוחה לחיי העולמים. כמאן תנא הכי לה כמ"ד בתרא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב. ועל שם שבאלף שביעי לא יהיה כי אם הקב"ה שנא' (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא לכך אומרים בשבת מזמור שיר ליום השבת. לאלף השביעי. שיומו של הקב"ה אלף שנה:

סליק מסכת תמיד

מסכת מדות

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש. בבית אבטינס. ובבית הניצוץ. ובבית המוקד. והלוים בעשרים ואחד מקום. חמשה על חמשה שערי הר הבית. ארבעה על ארבע פנותיו

בשלשה מקומות הכהנים שומרים. לא מפני פחד לסטים והגנבים. אלא שכבוד וגדולה הוא לבית שאין דומה בלא שומרים ושמירה זו מלותה כל הלילה והני ג' מקומות שהכהנים שומרים כנגד מה שכתוב בתורה (במדבר ג) והחונים לפני המשכן קדמה וגו' שומרים משמרת למשמרת רמז אהרן ובני בניו שומרים בשלשה מקומות. אף לג' משמרות בג' מקומות. וכשם במשכן היו בבית עולמים כן: בית אבטינס ובית הנצוץ ובית המוקד לא היתה עליה אלא כיפה שתי עליות היו בנויות בצד שערי העזרה. ארקוו"ט בלע"ז עשויים בארץ. כך מפורש בריש מסכת תמיד: והלוים בא"ד ועשרים מקום. שבכ"ד מקומות היו צריכים לשמור המקדש. כדכתיב בד"ה למזרח הלוים ששה. לצפונה ליום ארבעה. לנגבה ליום ארבעה. ולאסופים שנים שנים. לפרבר למערב ארבעה למסלה. ושנים לפרבר. הרי כאן כ"ד משמרות ג' מהן היו לכהנים כדאמרן בריש' וכ"א ללוים אע"ג דקרא לא אמר אלא לוים. כהנים נמי קרויין לוים דכתיב (יחזקאל מד) והכהנים הלוים בני צדוק: חמשה. שומרים. על ה'

אומרים) דעם פינפטען טאג אין וואך ודאנערשטאג פלעגין זייא זאגין דעם קאפיטל הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב (בששי היו אומרים) דעם זעקסטין טאג אין וואך ופרייטאג פלעגין זייא זאגין דעם קאפיטל ה' מלך גאות לבש וגו' (בשבת היו אומרים) שבת פלעגן זיי זאגן דעם קאפיטל מזמור שיר ליום השבת. נאך פלעגין זייא זאגין מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

פרק א א (בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש) אין דרייא ערטער אין בית המקדש זענען דיא כהנים גיוועזן נאכטע געכט אונ האבין גיהיט. וועלכע זענען דיא דרייא ערטער (בבית אבטינס) אין בית אבטינס (ובבית הניצוץ) אין בית הניצוץ (ובבית המוקד) אונ אין בית המוקד ועיין במס' תמיד פ"א מ"א (והלוים בעשרים ואחד מקום) אונ דיא לוים האבין גיהיט אין איין אונ צוואנציג ערטער (חמשה על חמשה שערי הר הבית) פינף האבין גיהיט ביא דיא פינף טוערין וואס זענען גיוועזן אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים גישטאנען (ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו) פיר

שערי הר הבית : וד'. שומרים אחרים על ד' צוחיו : מתוכו. מבפנים לחומת הר הבית על ה' שערי עזרה. הכי תנא בהר ה' שערים בלבד היו לעזרה ואפי' לדברי האומר לקמן ז' שערים היו. מודה שלא היה משמר אלא על ה' : על ד' פנותיה מבחוץ. לפי שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ולא היה אפשר לשומר לשמור בעמידה כל הלילה. לפיכך היו השומרים בפנות העזרה וכן השומרי' בשערי העזרה שומרים מבחוץ כדי שיהיו מותרין בישיבה. ואסמכוה אקרא. דכתיב שנים לפרבר. כלפי בר. כלומר חוץ לחומת העזרה : ב איש הר הבית. ממונה על כל משמרו. ראב"י אומר. פעם א' מצאו

מתוכו. חמשה על חמשה שערי העזרה. ארבעה על ארבע (פנותיה) מבחוץ. ואחד בלשכת הקרבן. ואחד בלשכת הפרכת. ואחד לאחורי בית הכפורת : ב איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר. ואבוקות דולקין לפניו. וכל משמר שאינו עומד. אומר לו איש הר הבית. שלום עליך. ניכר שהוא ישן חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו. והם אומרים מה קול בעזרה. קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על את אחי אמא ישן ושרפו את כסותו :

ה'

האבין געהיט בייא דיא פיר ווינקלען פון דיא מאהער וואס ארום דעם הר הבית. אונ זייא האבין געהיט אינוועניג (וחמשה על חמשה שערי העזרה) פינף האבין געהיט בייא דיא פינף טויערין פון דיא עזרה (וארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ) פיר האבין געהיט בייא דיא פיר ווינקלען פון דיא עזרה. אונ זייא האבין געהיט אויסוועניג. זייא זאלין קענין זיצען. ווארום אין דיא עזרה טאר מען ניט זיצען. אונ דיא וואס האבין געהיט דיזע טויערין פון דיא עזרה. האבין אויך געהיט אויסוועניג. זייא זאלין קענען זיצען (ואחד בלשכת הקרבן) אונ איינער האט געהיט אין דיא שטוב וואו דיא קרבנות זענען געשטאנען (ואחד בלשכת הפרוכת) אונ איינער האט געהיט אין דיא שטוב וואו דיא פרוכתין ליגען (ואחד לאחורי בית הכפורת) אונ איינער האט געהיט אינטער דעם קדשי קדשים : ב (איש הר הבית) דער שר פון הר הבית (היה מחזר על כל משמר ומשמר) פלעגט גיין צו דיא אלע ערטער וואס דיא וועכטער שטייען. ער זאל זעהן אויב יעדער וועכטער איז שוין אויף זיין ארט (ואבוקות דולקין לפניו) אונ פלאמען פייער האבין געברענט פאר אים. עס זאל זיין ליכטיג צו גיין (וכל משמר שאינו עומד) אונ דער וועכטער וואס איז ניט געשטאנען נאר ער איז געלעגין. אונ מען האט ניט געוואוסט צו ער שלאפט צו ער וואכט (אומר לו איש הר הבית) האט דער שר פון הר הבית געזאגט צו אים (שלום עליך) פריד אויף דיר (ניכר שהוא ישן) אז מען האט דער קענט דער וועכטער שלאפט (חובטו במקלו) האט דער שר אים געשלאגין מיט א שטעקין (ורשות היה לו לשרוף את כסותו) אונ דער שר האט געמעגט פאר ברענען דיא קליידער פון דעם וועכטער (והם אומרים) אונ דיא מענטשין וואס זענען געווען אין דיא עזרה האבין גיפרעגט (מה קול בעזרה) וואס איז דער געשרייא וואס מען הערט אין דיא עזרה. האט מען גיענטפערט (קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרו) דער געשרייא איז פון צליי וואס מען שלאגט אים אונ מען פאר ברענט זיינע קליידער ווייל ער איז געשלאפין אויף דיא וואך זיינע. רבי אליעזר בן יעקב זאגט (פעם אחד מצאו את אחי אמא ישן) איינמאהל האט מען געפונען מיין מוטערס ברודער (ער איז געווען אלוי) אונ ער איז געשלאפין

ג ה' שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום. משמשין כניסה ויציאה. קיפונוס מן המערב (משמש כניסה ויציאה). טדי מן הצפון לא היה משמש כלום. שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה. שבו כ"ג השורף את הפרה (ופרה) וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה: ד שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון. ושלשה בדרום. ואחד במזרח. שבדרום שער הדלק. שני לו שער הבכורות. שלישי לו שער המים. שבמזרח שער

האומרים: ג משמשין כניסה ויציאה. שבהן היו נכנסין ויוצאים להר הבית: קיפונוס מן המערב. שער של הר הבית שבצד מערב קיפונוס שמו ובל לשון עדי שמו: עליו שושן הבירה צורה. כשעלו מן הגולה צוו להם מלכי פרס לצייר צורת שושן הבירה על שערי הבית. כדי שיהיה להם מורא מלכות ולא ימרודו בשער המזרח: כ"ג השורף את הפרה. מתני' רבי מאיר היא דסבר אין פרה אדומה נשרפת אלא בכהן

גד"ל. ואינו נכנס: וכל מסעדיה. כל הכהנים המסייעים ומיועדים לכהן השורף אותה: להר המשחה. להר הזיתים שהוא במזרחו של ירושלים שם היו שורפין את הפרה: ד שער הדלק. על שם שהיו מכניסים דרך שם עצים של מערכה הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק. שני לו שער הבכורות גרסינן. שבשם היו מכניסים הבכורות. שמחיצתן בדרום: שער המים. כדכתיב בספר יחזקאל

אויף דיא וואך (ושרפו את כסותו) אונ מען האט פאר ברענט זיין קלייר: ג (חמשה שערים היו להר הבית) אויף דעם הר הבית איז געווען פינף טויערן (שני שערי חולדה מן הדרום) אין דרום זייט איז געווען צוויא טויערן. מען האט זייא גירופין דיא טויערן פון חולדה הנביאה (משמשין כניסה ויציאה) דורך דיא טויערן איז מען אריין גיגאנגען אויף דעם הר הבית. אונ ארויס גיגאנגען פון הר הבית (קיפונוס מן המערב) אין מערב זייט איז געווען א טויער. ער האט גיהייסען קיפונוס (ועתי"כ) (משמש כניסה ויציאה) דורך דעם טויער איז מען אויך אריין גיגאנגען אונ ארויס גיגאנגען (טדי מן הצפון) אין צפון זייט איז געווען א טויער. ער האט גיהייסען טדי (לא היה משמש כלום) ער האט גאר ניט בדינט. דעם טויער האט מען גאר ניט גענוצט (שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה) אויף דעם טויער וואס אין מזרח זייט איז געווען גימאהלט דיא שטאט שושן הבירה (שבו כהן גדול השורף את הפרה) דורך דעם טויער וואס אין מזרח זייט איז ארויס גיגאנגען דער כהן גדול וואס האט פאר ברענט דיא פרה אדומה (וכל מסעדיה) אונ אלע כהנים וואס האבין גיהאלפין דעם כהן גדול צוא דיא פרה אדומה (יוצאים להר המשחה) אונ זייא זענען גיגאנגען פון דיא עזרה ביז אויף דעם בארג וואס הייסט הר הזיתים. דארט האט מען פאר ברענט דיא פרה אדומה: ד (שבעה שערים היו בעזרה) זיבען טויערן זענען גיוועזן אין דיא עזרה (שלשה בצפון) דריי טויערן אין צפון זייט (ושלשה בדרום) אונ דרייא טויערן אין דרום זייט (ואחד במזרח) אונ איין טויער אין מזרח זייט (שבדרום שער הדלק) אין דרום זייט האט איין טויער גיהייסען שער הדלק. דורך דעם טויער האט מען אריין גיטראגין האלץ צוא ברענען אויף דעם מזבח (שני לו שער הבכורות) דער אנדערער טויער האט גיהייסען שער הבכורות. דורך דעם טויער האט מען אריין געפירט דיא בכורים צום שעכטין (שלישי לו שער המים) דער דריטער טויער האט גיהייסען שער המים. ווייל אגוואל וואסער איז ארויס גיגאנגען פון קדשי קדשים דין אזוי וויא דיא הערנער פון אפיישעריק. אונ אז דיא וואסער איז גיקומען צוא דעם טויער וואס אין

נקניר. ושתי לשכות היו לו אחת מימינו. ואחת משמאלו. אחת לשכת פנחס המלביש. ואחת לשכת עושי חביתין: **ה** ושבצפון שער הניצוץ. וכמין אכסדרה היה. ועלייה בנויה על גביו. שהכהנים שומרים מלמעלן. והלוים מלמטן. ופתח היה לו לחיל. שני לו שער הקרבן. שלישי לו בית

מ"ז כ' והנה מים מפכים מן הכתף הימנית. והיינו דרום שקרוי ימין כדכתיב צפון וימין ואתה בראתם (ת"ס פ"ט). ולפי שהיו מים יוצאים מבית קודש הקדשים דקים כקרני חגבים וכשמגיעים לשער זה נעשים כמלא פי פך (קטן) והיינו דקרי להם מים מפכים: שער נקנור. מפורש במסכת יומא: פנחס המלביש. ממונה היה להלביש הכהנים כשעת עבודה ולהפשיטן אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה: לשכת עושי חביתין. בה היו עושין המנחה שכ"ג מקריב בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב ועל שם שנאמר בה (ויקרא ו) על מחבת

בשמן תעשה נקרא חביתין: **ה** וכמין אכסדרה היה שני כותלים אחד מצד זה ואחד מצד זה לשער היו בולטין, ויוצאים מחוץ לחומת העזרה נגד הר הבית ועליה בנויה למעלה על ראשן ב' כותלים: ופתח היה לו לחיל. בא' מן הכתלים היה פתח כיול' לחיל דהיינו מקו' לפנים מחומת הר הבית מחוץ לעזרה והיא קרויה חיל: שער הקרבן. שם מכניסים קדשי קדשים שנשחטין בצפון: בית המוקד. על שם שמדורות דולקים בה תמיד להתחמם בה הכהנים מפני שהולכים יחפים קרוי בית המוקד. ובית גדול היה. ולד' פינותיו היו

דרום זייט. איז דער קוואל געווארן ברייטער. אזוי וויא דיא מויל פון אקרינגל (שבמזרח שער נקנור) דער טויער וואס אין מזרח זייט האט גיהייסען שער נקנור ועיין יומא פ"ג (ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו) צוויי שטובין זענען גיוועזן ביא דעם טויער. איין שטוב אין דיא רעכטע זייט. אונ איין שטוב אין דיא לינקע זייט (אחת לשכת פנחס המלביש) אין שטוב פלעגט ליגען דיא הייליגע קליידער פון דיא כהנים. אונ דארט איז גיוועזן פנחס. וואס ער האט אן גיטאהן דיא כהנים דיא הייליגע קליידער. ווען זייא האבען גידארפט גיין מקריב זיין קרבנות. אונ נאך דעם מקריב זיין. ווען זייא פלעגין דארפין אוועק גיין פון בית המקדש. פלעגט ער פון זייא אויס טאהן דיא הייליגע קליידער. אונ פלעגין לאזין ליגען אין דיא שטוב ביי דעם פינחס. אונ דער פינחס פלעגט היטען דיא קליידער (ואחת לשכת עושי חביתין) אונ אין דיא אנדערע שטוב פלעגט מען מאכין דיא מנחה פון כהן גדול: **ה** (ושבצפון שער הניצוץ) אין צפון זייט האט איין טויער גיהייסען שער הניצוץ (וכמין אכסדרה היה) עס איז גיוועזן גימאכט אזוי וויא אאכסדרה פון דער זייט טויער איז ארוים גיגאנגען אוואנט. אונ פון דער זייט טויער איז ארוים גיגאנגען אוואנט (ועלייה בנויה על גביו) אונ אויף דיא ווענט איז גיוועזן גיבאהט אשטוב (שהכהנים שומרים מלמעלן) הויבין אין דיא שטוב האבען געהיט דיא כהנים (והלוים מלמטן) אונ דיא לוים האבען געהיט אונטען. אונטער דיא שטוב. אין טויער (ופתח היה לו לחיל) אין איין וואנט איז גיוועזן אטיר אריין צו גיין אין חיל ואויף דעם הר הבית אויסער דיא עזרה איז גיוועזן אשטוב. האט גיהייסין חיל (שני לו שער הקרבן) דער אנדערער טויער האט גיהייסען שער הקרבן. ווייל דיא קרבנות קדשי קדשים (חטאות אונ אשמות) האט מען אריין געפירט דורך דעם טויער (שלישי לו בית המוקד) דעם דריטען טויער האט מען גירופען בית המוקד. ווייל דארט איז גיוועזן אגרויסע שטוב. אונ אין דיא שטוב האט גיברענט אגרויס פייער. אונ דיא כהנים וואס זענען גיגאנגען בארוועס אויף דיא שטיינערנע

ד' לשכות קטנות כלמפרש ואזיל: ן בקיטונות. חדרים קטנים הפתוחים לבית גדול של מלכים דהיינו טרקלין: שתים בקדש ושתים בחול. שבית המוקד חציו בנוי בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בחול: וראשי פספסין. ראשי קורות יוצאים מן הכותל עד המקום שהוא קדש כדי לדעת איזה קדש ואיזה חול. ולענין אכילת קדשים בקדש: לשכת טלאי קרבן. שהיו שם טלאים מבוקרים לתמידים. כדתנן אין פוחתים מששה טלאים בלשכת טלאים: לשכת עושי לחם הפנים. בית גרמו היו עושים לחם הפנים שם: ששקצום מלכי עו"ג. שהקטירו עליו לע"ג ובמסכת שקלים ובמסכת תמיד קורא לה לשכת החותמות: בה יורדין לבית הטבילה. כשאירע לכהן קרי יורד הכהן שראה קרי והולך במחילה (שתחת) [נ"ל שתחת] ב"ה לבית הטבילה. ושם מדורה שמתחמם בה הכהן שטבל ועלה ונסתפג. ולשכת המוקד היא קרויה והיא פתוחה לבית המוקד

המוקד: ן וארבע לשכות היו בבית המוקד. כקיטונות פתוחות לטרקלין. שתים בקדש ושתים בחול. וראשי פספסין מבדילין בין קדש לחול. ומה היו משמשות. מערבית דרומית. היא היתה לשכת (טלאי) קרבן. דרומית מזרחית היא היתה לשכת (עושי) לחם הפנים. מזרחית צפונית. בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי עו"ג. צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה.

פאדלאגע. האבען זיך געווארעמט ביא דעם פייער: ן (וארבע לשכות היו בבית המוקד) אין דעם בית המוקד זענען געוועזן פיר שטובין (בקיטוניות פתוחות לטרקלין) אזוי וויא ביא דיא שרים זענען האפין קליינע שטובין אין דעם זאל. אזוי איז געוועזן דער בית המוקד אגרויסע שטוב. אונ פיר קליינע שטובין זענען געוועזן אפין אין דיא גרויסע שטוב (שתים בקדש ושתים בחול) צוויי שטובין זענען געוועזן היילינ. אונ צווייא שטובין זענען געוועזן פראסט. ווייל דער בית המוקד איז געוועזן געבאהט העלפט אין דיא עזרה. אונ העלפט אויסער דיא עזרה. איז אהאלבער בית המוקד מיט צוויי שטובין געוועזן היילינ. אונ אהאלבער בית המוקד מיט צווייא שטובין זענען געוועזן פראסט (וראשי פספסין מבדילין בין קדש לחול) אונ בעלקעס זענען ארויס גיגאנגען פון וואנט אין דיא העלפט שטוב. מען זאל וויסען וועלכע האלבע שטוב איז היילינ. אונ וועלכע האלבע שטוב איז ניט היילינ (ומה היו משמשות) ווס האבין דיא שטובין בענוצט (מערבית דרומית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקול מערב אונ דרום (היא היתה לשכת טלאי קרבן) דארטין זענען געוועזן דיא שעפסין וואס מען האט שוין געזעהן אז זיי האבן ניט קיין פעלער (דרומית מזרחית) די שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקול דרום אונ מזרח (היא היתה לשכת עושי לחם הפנים) האט מען גמאכט דעם לחם הפנים (מזרחית צפונית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקול מזרח אונ צפון (בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי עובדי גלולים) אין דיא שטוב האבען דיא חשמונאים בעהאלטין דיא שטיינער פון מזבח וואס דיא מלכים האבין אויף זייא מקריב געוועזן צוא דיא געצין (צפונית מערבית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקול צפון אונ מערב (בה יורדים לבית הטבילה) אין דיא שטוב איז געוועזן אמקוה. אונ אז אכהן האט געזעהן קרי אין בית המקדש. האט ער זיך טובל געוועזן אין די מקוה. אונ דארט האט אויך געברענט א פייער. דער כהן וואס וועט ארויס גיין פון מקוה.

כייקד הגדול: ז אחד פתוח לחיל. הפתח שבצפון בית המוקד היה פתוח לחיל. ושבדרומו היה פתוח לעזרה: פשפש קטן. בתוך השער הגדול: שבו נכנסים לבלוש את העזרה. שהיו נכנסים בכל בקר דרך אותו פשפש לחפש על כל כלי שרת שבעזרה שיהיו כולן במקומן. והכי תנן במסכת תמיד פ"א נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס מבית המוקד לעזרה וכו' אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב היו בודקין והולכין עד שמגיעים למקום עושי חביתין. הגיעו אלו ואלו אומרים שלום הכל שלום כלו' כל כלי שרת הן במקומן בשלום: לבלוש. תרגום ויחפש ובלש: ח בית המוקד כיפה

בנין של בית המוקד לא היה עליות אלא כיפה ארקוול"ט בלע"ז עשוים בארץ: מוקף רובדין של אבן. אצטבאות סביב של אבני גזית היו מבוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד נגד הקרקע ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן ביוצאות כמו מן הכותל והיו כעין מעלות זו על זו: וזקני בית אב. שהמשמר היה מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע כ"א עובד יומו וזקני בית אב של אותו יום היו ישנים שם על אותן רובדים: ופרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח והם היו השומרים: איש כסתו בארץ. שלא היו רשאים לשכב שם ע"ג מטות אלא בארץ. כדרך השומרי הארות שהלכים עושים: כסתו.

בה יורדים לבית הטבילה: ז שנים שערים היו לבית המוקד. אחד פתוח לחיל. ואחד פתוח לעזרה. אר יהודה זה שהיה פתוח לעזרה. פשפש קטן היה לו. שבו נכנסין לבלוש את העזרה: ח בית המוקד כיפה. ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן. וזקני בית אב ישנים שם. ומפתחות העזרה בידם. ופרחי כהונה. איש כסתו בארץ: ט ומקום היה שם אמה על אמה. וטבלא של שיש וטבעת

זאל זיך דארט וואַרעמען: ז (שנים שערים היו לבית המוקד) דער גרויסער בית המוקד האט געהאט צוויא טויערן (אחד פתוח לחיל) דער טויער וואס אין צפון זייט איז געוועזן אפין אין חיל (ואחד פתוח לעזרה) אונ דער טויער וואס אין דרום זייט איז געוועזן אפין אין דיא עזרה (אמר רבי יהודה) רבי יהודה האט געזאגט (זה שהיה פתוח לעזרה) דער טויער וואס איז געוועזן אפין אין דיא עזרה (פשפש קטן היה לו) אין טויער איז געוועזן אקליינע טירעל (שבו נכנסין לבלוש את העזרה) דורך דיא טירעל איז מען אביין געגאנגען אין דיא עזרה זעהן אויב אלע כלים פון בית המקדש זענען דא ריכטיג אונ אין גאנצין: ח (בית המוקד כיפה) דער בית המוקד איז געוועזן געבאהט אויף די ערד. אונ דער שפיץ הויבן איז געוועזן אויס געבויגין קיילעכדיג (ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן) אונ דר בית המוקד איז געוועזן אגרויסע שטוב אונ איננווייניג ארום די ווענט איז געוועזן געמאכט בייזנק פון שטיינער. עס זענען ארויס געגאנגען שטיינער פון דיא ווענט. אונטען בריידטע אונ איבער זייא שמעלערע אזוי וויא טרעפ (וזקני בית אב ישנים שם) אונ דיא אלטע כהנים וואס האבין געטאהן דיא עבודה דעם טאג. זענען געשלאפין אויף דיא שטיינער (ומפתחות העזרה בידם) אונ דיא כהנים וואס זענען דארט געשלאפין. נעבין זייא זענען געוועזן דיא שליסלען פון דיא עזרה (ופרחי כהונה איש כסתו בארץ) אונ דיא יונגע כהנים וואס האבין דארט געהיט. האט יעדער איינס געשפרייט זיין בעטגעוואנט אויף דיא ערד: ט (ומקום היה שם אמה על אמה) דארט איז געוועזן אארט אזוי וויא אקאסטין. גרויס אאייל אויף אאייל (וטבלא של שיש) אונ אמארמאר שטיינערנע ברעט. איז געלעגין צו געדעקט אויף דיא קאסטין (וטבעת היתה קבועה בח׳

היתה קבועה בה. ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה. הגיע זמן הנעילה הגביה את הטבלא בטבעת. ונטל את המפתחות מן השלשלת ונעל הכהן מבפנים. ובן לוי ישן לו מבחוץ. גמר מלנעול החזיר את המפתחות לשלשלת. ואת הטבלא למקומה. נתן כסותו עליה. ישן לו. אירע קרי באחד מהם יוצא והולך לו. במסיבה ההולכת תחת הבירה. והנרות דולקים מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה. ראב"י אומר. במסיבה ההולכת תחת החיל. יוצא והולך לו בטדי:

לשון כרים וכסתות: הגיע זמן הנעילה. לנעול שערי העזרה: הכהן מבפנים ובן לוי [ישן] לו מבחוץ. שהלוים נעלים לשערים כמה שנאמר (במדבר יח) וילוו עליך וישרתוך. שלכך בבית אבטינס ובבית. הגזית שהיו עליות היו הכהנים שומרים למעלה ולוים למטה. ובית המוקד שלא היתה אלא כיפה על הארץ היה כהן מבפנים ובן לוי מבחוץ: במסיבה. במחילה ההולכת תחת הבירה במחילה היתה תחת המקדש וכל המקדש קרוי בירה. כדכתיב (ד"ה א כט) אל הבירה אשר הכינותי ומפני שהיה בעל קרי לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המחילות דקיי"ל מחילות לא נתקדשו: והנרות דולקים. במחילה מכאן ומכאן: במסיבה ההולכת תחת החיל. יוצא והיה חוזר לבית המוקד. לפי שהוא ט"י ואין הלכה כראב"י. אלא כדתנן בריש תמיד בא וישב לו אצל אחיו הכהנים בבית המוקד עד שהשערים נפתחים יוצא והולך לו. שאע"ג שהי' אסור ליכנס בע"כ דהיינו מחנה לויה. לזה הקלו. לפי שנטמא בפנים:

אונ ארינג איז געווען צווין גיזעצט אין דיא ברעט (ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה) אונ אקייט איז געווען אין קאסטין. אונ אויף דיא קייט זענען גיהאנגען דיא שליסלען (הגיע זמן הנעילה) אז עס איז גיקומען דיא צייט צו פאר שליסען דיא טוערין פון דיא עזרה (הגביה את הטבלא בטבעת) האט ער אן גינומען דעם רינג פון דיא ברעט. אונ האט אויף גיהויבין דיא ברעט (ונטל את המפתחות מן השלשלת) אונ ער האט אראפ גינומען דיא שליסלען פון דיא קייט (ונעל הכהן מבפנים) אונ דר כהן הט פאר שלאסין דיא עזרה פון אינווייניג (ובן לוי ישן לו מבחוץ) אונ דער לוי איז גישלאפין אויבער דיא עזרה (גמר מלנעול) אז ער האט שוין פאר שלאסין אלע טירען (החזיר את המפתחות לשלשלת) האט ער צוריק אויף גיהאנגען דיא שליסלען אויף דיא קייט (ואת הטבלא למקומה) אונ דיא ברעט האט ער צוריק גילייגט אויף איר ארט. צו גידעקט דיא קאסטין (נתן כסותו עליה ישן לו) אונ ער האט גילייגט זיין קלייד אויף דיא ברעט. אונ איז גישלאפין אויף זיין קלייד (אירע קרי באחד מהם) אויב פון איינעם איז ארויס גיגאנגען ביא נאכט זרע. איז ער טמא גיווארין (ויוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה) איז ער ארויס גיגאנגען פון דיא עזרה. אונ איז גיגאנגען אין דיא הייל (אין דעם קעלער) וואס גייט אונטער דעם בית המקדש. ווארום דיא קעלערס זענען ניט גיוועון הייליג (והנרות דולקים מכאן ומכאן) אונ אין דיא קעלערס האבין גיברענט ליכט אויף דיא וואנט אונ אויף דיא וואנט (עד שהוא מגיע לבית הטבילה) ביז ער איז גיקומען צו דיא שטוב וואס דארט איז דיא מקוה טובל צו זיין. רבי אליעזר בן יעקב זאגט (במסיבה ההולכת תחת החיל יוצא והולך לו בטדי) ער איז גיגאנגען נאך דער טבילה דורך דעם קעלער וואס גייט אונטער דעם חיל. אונ ער איז ארויס גיגאנגען פון דיא עזרה דורך דעם טויער וואס הייסט טדי:

פרק ב **הר** הבית היה ה׳ מאות אמה. מוקף חומה סביב: רובו מן הדרום שני לו מן המזרח. כלומר הרוחק שיש מחומת הר הבית לחומת העזרה לצד דרום יותר מן הרוחק שיש ביניהם מצד מזרח. והרוחק שיש ביניהן מצד מזרח יותר מן הרוחק שיש ביניהן לצד צפון. והצפוני יותר מן המערבי: **ב** נכנסים דרך ימין ומקיפין דרך שמאל. כגון הנכנסים דרך שערי חולדה שהן מן הימין מקיפין דרך שערי הטדי: שאני אבל. כשואלין אותו מה לך להקיף לשמאל. אומר שאני אבל. אומרים לו השוכן בבית הזה ינחמך וכו׳: עשיתן כאילו עברו עליו את הדין. אם כן אומרי׳ לו כן. נראה כאילו

פרק ב **הר** הבית היה ה׳ מאות אמה. על ה׳ מאות אמה. רובו מן הדרום. שני לו מן המזרח. שלישי לו מן הצפון. מיעטו מן המערב. מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו: **ב** כל הנכנסין להר הבית. נכנסין דרך ימין. ומקיפין ויוצאין דרך שמאל. חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל (מה לך מקיף לשמאל) שאני אבל. השוכן בבית הזה ינחמך. שאני מנודה. השוכן בבית הזה יתן בלבם ויקרבוך דברי ר״מ. א״ל ר׳ יוסי עשיתן

פרק ב **א** (הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה) דער בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען. איז ער געוועזן לאנג פינף הונדערט איילן. אונ ברייט אויך פינף הונדערט איילן. אונ ארום דעם בארג איז געוועזן א מויער (רובו מן הדרום) פון דיא מויער פון הר הבית ביז דיא מויער פון דיא עזרה אין דרום זייט. איז געוועזן ווייטער וויא עס איז געוועזן צווישען דיא ביידע מויערן אין מזרח זייט (שני לו מן המזרח) דאס אנדערע ווייטקייט צווישען דיא ביידע מויערן איז געוועזן אין מזרח זייט. אין מזרח זייט איז געוועזן צווישען דיא מויערן ווייטער וויא אין צפון זייט (שלישי לו מן הצפון) דאס דריטע ווייטקייט צווישען דיא ביידע מויערן איז געוועזן אין צפון זייט. אין צפון זייט איז געוועזן צווישען דיא מויערן ווייטער וויא אין מערב זייט (מיעוטו מן המערב) דאס ווייניגסטע איז געוועזן אין מערב זייט. אין מערב זייט איז געוועזן דער מויער פון הר הבית נאנט צו דעם מויער פון דיא עזרה (מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו) אויף דעם ארט וואס דיא מאס איז געוועזן פיל. ווא דיא מויער פון הר הבית איז געוועזן ווייט פון דיא מויער פון דיא עזרה. דארט האט מען דאס מערסטע גענוצט: **ב** (כל הנכנסין להר הבית) אלע מענטשין וואס זענען אריין געגאנגען אויף דעם הר הבית (נכנסין דרך ימין) זענען זייא אריין געגאנגען דורך דיא רעכטע זייט (ומקיפין ויוצאין דרך שמאל) אונ זייא זענען געגאנגען ארום אונ זענען ארויס געגאנגען דורך דיא לינקע זייט (חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל) נאר אויב איינעם האט געטראפין ער איז געווארן אבל. איז ער ארום געגאנגען דורך דיא לינקע זייט. אונ מען האט אים געפרעגט (מה לך מקיף בשמאל) וואס איז דיר וואס דוא גייסט ארום דורך דיא לינקע זייט. האט ער געענטפערט (שאני אבל) ווייל איך בין אבל. האבין זייא אים געענטפערט (השוכן בבית הזה ינחמך) גאט וואס רוהט אין דיא שטוב אין בית המקדש ער זאל דיך טרייסטין (שאני מנודה) אויב מען האט געפרעגט בייא איינעם פאר וואס גייסטו ארום דורך דיא לינקע זייט. האט ער געענטפערט ווייל דיא חכמים האבין מיך נער [?] ווייטערט. האבין זייא אים גידארפט ענטפערן (השוכן בבית הזה יתן בלבם ויקרבוך) גאט וואס ער רוהט אין דיא שטוב אין בית המקדש. ער זאל געבין אין דיא הערצער פון דיא חכמים זייא זאלין דיך צוריק נאנט מאכין צו זיך (דברי רבי מאיר) אזוי

כאלו עברו עליו את הדין. אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך: ג לפנים ממנו סורג גבוה י' טפחים וי"ג פרצות היו שם שפרצום מלכי עו"ג חזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחויות. לפנים ממנו החיל. עשר אמות. וי"ב מעלות היו שם. רום המעלה חצי אמה. ושלחה חצי אמה. כל המעלות שהיו שם. רום מעלה חצי אמה. ושלחה חצי אמה. חוץ משל

חבריו עוותו הדין וגידוהו שלא כהלכה: יתן בלבך שתשמע לדברי חבר ך. דהשתא משמע בסוף עשה שלא כדין ולא יך תשובה. והלכה כר' י: ג לפנים. מחומת הר הבית: סורג. מחילה העשויה נקבים נקבים כמעשה מסורגת בחבלים והיא עשויה מדפי עץ ארוכים וקצרים שמרכיבין אותן זו על זו באלכסון: וגזרו כנגדם י"ג השתחויות. כשמגיע כנגד כל פרצה ופרצה משתחוה ומודה על אבדן מלכות עו"ג: לפנים. מאותו סורג. היה מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל. וי"ב מעלות היו שם. כדי לעלות משם לעזרת נשים: רום מעלה. כל מעלה מהן גבוה מחברתה חצי אמה וכן המעלה התחתונה גבוה מן הקרקע חצי אמה: ושלחה. מהך רוחב המעלה. דהיינו מקום דריס' כרגל חצי אמה: חוץ משל אולם. חוץ מן המעלות שבין האולם ולמזבח שלא היו כולם

זאגט רבי מאיר (אמר ליה רבי יוסי) האט רבי יוסי גיזאגט צו רבי מאיר אז דוא זאגסט דיא חכמים זאלין אים דער געגטערין צוריק (עשיתן כאילו עברו עליו את הדין) האכטו דאך גימאכט די חכמים גליך וויא זייא וואלטין גיטאהן ניט וויא דער דין איז וואס זייא האבין אים דער ווייטערט. דריבער דארפין זייא אים צוריק דער געגטערין (אלא) נאר אזוי זאל מען זאגין (השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך) גאט וואס ער רוהט אין דיא שטוב (אין בית המקדש) ער זאל געבין אין דיין הארץ דוא זאלסט צו הערין דיא רייד פון דייגע חברים דיא חכמים. וועלין זייא דיך דער געגטערין:

ג (לפנים ממנו סורג) איגווייניג פון דיא מאהער וואס ארום הר הבית. איז גיוועזן אן אנט פון ברעטלאך גימאכט מיט לעכער אזוי וויא שטאחעטין (דיא וואנט האט גיהייסין סורג) (גבוה עשרה טפחים) דיא שטאחעטין זענען גיוועזן הויך צעהן טפחים (ושלש עשרה פרצות היו שם) אין דרייצעהן ערטער איז גיוועזן דיא וואנט צו בראכין (שפרצום מלכי עובדי גלולים) די מלכים וואס האבין גערינט צו די געצין האבין דאס צו בראכין (חזרו וגדרום) דר נאך האבין די יודין צוריק פאר באהט די וועגט (וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות) אונ דיא חכמים האבין גוזר גיוועזן יעדער מאהל וואס איד וועט קומען צו דיא דרייצעהן ערטער וואס איז גיוועזן צוא בראכין. זאל ער זיך דארטין בוקין. אונ זאל לויבין גאט וואס דיא געצין דינער זענען פאר לארין גיווארין (לפנים ממנו החיל) איגווייניג פון דעם סורג איז גיוועזן אליידיגער ארט (עשר אמות) צעהן איילין די ברייט. אונ דאס האט גיהייסען חיל (וי"ב מעלות היו שם) אונ דארט איז גיוועזן צוועלף טרעפ (רום המעלה חצי אמה) דיא הייך פון אטרעפ (פון איין טרעפ צום אנדערין) איז גיוועזן דיא הייך אהאלב איל (ושלחה חצי אמה) אונ דיא ברייט פון אטרעפ איז אויך גיוועזן אהאלב איל (כל המעלות שהיו שם) אלע טרעפ וואס איז גיוועזן אויף דעם הר הבית (רום מעלה חצי אמה) דיא הייך פון אטרעפ איז גיוועזן אהאלב איל (ושלחה חצי אמה) אונ דיא ברייט פון אטרעפ איז אויך גיוועזן אהאלב איל (חוץ משל אולם) נאר דיא טרעפ וואס איז גיוועזן פון מזבח צום אולם. איז ניט אזוי גיוועזן (עיין פ"ג מ"ו)

הולם הן כדתנן בפ"ג: חוץ מפתח של אולם. כדתנן לקמן באידך פרקין גבהו מ' אמה ורחבו [כ']: היו להן שקופות. אבן מונחת על ב' המזוזות מבדלת זוקף עליו ושקופות ל' משקוף: מפני שנעשה בהן נס. כמו שמפורש ביומא פ"ג: מצהיבות. כמו מזהיבות. שמראיתן דומה לזהב לפיכך לא הוצרכו לעשות של זהב: **ד** כל הכתלים שהיו שם. בכל בנייני הר הבית היו גבוהים הרבה עד שהיו כל הפתחים שבהן גובה כ' אמה לבד ממה שעל הפתחים: חוץ מכותל מזרחי. הוא שהתחון לרגלי הר הבית: שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה. הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם. ופני הכהן למערב ומתכוין ורואה מעל גובה ראש הכותל דרך השערים

אולם. כל הפתחים והשערים שהיו שם גובהן כ' אמה ורחבן י' אמות חוץ משל אולם. כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות חוץ משל אולם. כל השערים שהיו שם היו להן שקופות. חוץ משער טדי. שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו. כל השערים שהיו שם. נשתנו להיות של זהב. חוץ משער ניקנור. מפני שנעשה בהן נס. וי"א מפני שנחשתן מצהיב: **ד** כל הכתלים שהיו שם. היו גבוהים. חוץ מכותל המזרחי. שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל

(כָּל הַפְּתָחִים וְהַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם) אַלֶע טִירֶען אוּנ טוֹעֶרין וָואס זֶענֶען גִּיוֶוען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת (גּוֹבְהָן עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחְבָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת) זֶענֶען גִיוֶוען הוֹיךְ צְוַואנְצִיג אֵיילִין. אוּנ בְּרֵייט צֶעהְן אֵיילִין (חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם) נָאר דִיא טִיר פוּן אוּלָם אִיז גִיוֶוען הוֹיךְ פֶערְצִיג אֵיילִין אוּנ בְּרֵייט צְוַואנְצִיג אֵיילִין (כָּל הַפְּתָחִים שֶׁהָיוּ שָׁם) אַלֶע אַרַיין גַאנְגֶען וָואס זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת (הָיוּ לָהֶן דְּלָתוֹת) אִיז גִיוֶוען צוּא זֵייא טִירֶען צוּם עֶפֶענֶען אוּנ צוּא מַאכֶען (חוּץ מִשֶּׁל אוּלָם) נָאר בַּייא דֶעם אַרַיין גַאנְג אִין אוּלָם. אִיז נִיט גִיוֶוען קֵיין טִיר. נָאר אַפְּרוֹכֶת (כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם) אַלֶע טוֹעֶרין וָואס זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת (הָיוּ לָהֶן שְׁקוּפוֹת) אִיז גִיוֶוען אַשְׁטֵיין פוּן הוֹיבֶּין אוֹיף דֶעם טוֹעֶר (חוּץ מִשַּׁעַר טָדִי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי אֲבָנִים מוּטּוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ) נָאר בַּייא דֶעם טוֹעֶר טָדִי אִיז גִיוֶוען פוּן הוֹיבֶּין אִיבֶּער דֶעם טוֹעֶר צְוֵויי שְׁטֵיינֶער אוֹים גִיבּוֹיגֶען אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערִין (כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם) אַלֶע טוֹעֶרין וָואס זֶענֶען דָארְט גִיוֶוען. וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען רַייךְ גִיוָוארִין (נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת שֶׁל זָהָב) הָאט מֶען זֵייא גִיעֶנְדֶערְט אוּנ מֶען הָאט זֵייא גִימַאכְט פוּן גָאלְד (חוּץ מִשַּׁעַר נִקָנוֹר) נָאר דֶעם טוֹעֶר פוּן נִקָנוֹר הָאט מֶען נִיט גִיעֶנְדֶערְט (מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶם נֵס) וַוייל מִיט זַיינֶע טוֹעֶרין זֶענֶען גִיטָאהְן גִיוָוארִין נִסִּים (וְיֵשׁ אוֹמְרִים) אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגִין דְרִיבֶּער הָאט מֶען דֶעם טוֹעֶר פוּן נִקָנוֹר נִיט גִימַאכְט פוּן גָאלְד (מִפְּנֵי שֶׁנְּחָשְׁתָּן מַצְהִיב) וַוייל דִיא קוּפֶּער פוּן דֶעם טוֹעֶר הָאט גִיגְלַאנְצְט אַזוֹי וִויא גָאלְד: **ד** (כָּל הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ שָׁם הָיוּ גְּבוֹהִים) אַלֶע וֶוענְט וָואס זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת זֶענֶען גִיוֶוען הוֹיךְ. דֶער טוֹעֶר וָואס אִין וַואנְט אִיז גִיוֶוען הוֹיךְ צְוַואנְצִיג אֵיילִין. אוֹיסֶער דִיא שְׁטִיק וַואנְט וָואס אִיבֶּער דֶעם טוֹעֶר (חוּץ מִכּוֹתֶל הַמִּזְרָחִי) נָאר דִיא מִזְרַח וַואנְט. דָאס אִיז דִיא עֶרְשְׁטֶע וַואנְט פוּן וָואנְהֵייבּ בַּארְג. זִיא אִיז גִיוֶוען נִידֶערִיג (שֶׁהַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה) דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט פַארְבְּרֶענְט דִיא פָּרָה אֲדוּמָּה (עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר הַמִּשְׁחָה) אִיז עֶר גִישְׁטַאנֶען אוֹיף דֶעם הַר הַזֵּיתִים. וָואס עֶר אִיז גִיוֶוען אוֹיסֶער יְרוּשָׁלַיִם (וּמִתְכַּוֵּין וְרוֹאֶה בְּפִתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל בִּשְׁעַת הַזָּיַית הַדָּם) אוּנ וֶוען דֶער כֹּהֵן הָאט גִישְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט. אִיז עֶר גִישְׁטַאנֶען מִיט

בשעת הזיית הדם: **ה** עזרת הנשים היתה ארך מאה ושלשים וחמש. על רוחב מאה ושלשים וחמש. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה. של מ' מ' אמה. לא היו מקורות. וכך הם עתידים להיות. שנאמר (יחזקאל מו) ויוציאני אל החצר החיצונה. ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר. והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר. בארבעת מקצעות החצר חצרות קטורות. ואין קטורות. אלא שאינן מקורות. ומה היו משמשות דרומית מזרחית. היא היתה לשכת הנזירים. ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן, ומגלחין את שערן ומשלחים

שלפניו ממנו את פתחו של היכל כשהוא מזה בדם כדכתיב (במדבר יט) והזה אל נוכח פני אהל מועד. ואם היה הכוהל גבוה. אע"פ שהשערים מכוונות כלם זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער עזרת נשים ושל ע"כ כנגד שער העזרה הגדולה ושער העזרה הגדולה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך הפתחים. לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה [כ"ב] אמות יותר מקרקע רגלי הר הבית ונמצא שהסקופת ההיכל גבוה ממשקוף פתח הר הבית [ב' אמות] שהרי לא היה פתח הר הבית גבוה אלא עשרים כדתנן לעיל. ונמצא שאין הכהן השוחט את הפרה יכול לראות חללו של פתח ההיכל דרך תוכו פתח: **ה** אורך. מן המזרח למערב: על רוחב. מן הצפון לדרום: קטורות אלא שאינן מקורות. מל' והנה עלה קיטור הארץ (בראשית יט) כלומר מעלות עשן. לפי שאין להם תקרה: ומשלחים תחת הדוד. נשרפין באש שתחת היורה שמבשלים בה השלמים כדכתיב

דעם פנים געגן היכל. אונ ער האט געזעהן אינווייניג אין היכל דורך דיא טיר פון דעם היכל. דריבער האט געמוזט זיין דיא מזרח וואנט נידעריג. וויל דער כהן האט בעדארפט קוקן אריבער איבער דיא מזרח וואנט ער זאל קענען זעהן דעם היכל (ועיין בהרע"ב): ה (עזרת הנשים) דיא שטוב ווא דיא ווייבער זענען געשטאנען (היתה אורך מאה ושלשים וחמש) איז געוועזן לאנג פון מזרח צוא מערב הונדערט אונ פינף אונ דרייסיג איילין (על רחב מאה ושלשים וחמש) אונ דיא ברייט פון צפון צוא דרום איז אויך געוועזן הונדערט אונ פינף אונ דרייסיג איילין (וארבע לשכות היו בארבע מקצעותיה) אונ פיר שטובין זענען געוועזן אין דיא פיר ווינקלען (של ארבעים ארבעים אמה) יעדער שטוב האט געהאלטין פערציג איילין (לא היו מקורות) זייא זענען ניט געוועזן בדעקט פון הויבין (וכך הם עתידים להיות) אונ אזוי וועלין זיין דיא שטובין געבאהט אין דעם בית המקדש וואס וועט זיין (שנאמר) אזוי וויא עס שטייט אין פסוק יחזקאל הנביא האט געזאגט (ויוציאני אל החצר החיצונה) ער האט מיך ארויס געפירט צוא דעם אויס וויינסטען הויף (ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר) אונ ער הט מיך געפירט צוא דיא פיר ווינקלען פון הויף (והנה חצר במקצע החצר) אין ווינקול פון דעם הויף איז געוועזן נאך אהויף (חצר במקצע החצר) אונ אין ווינקול פון דעם הויף איז געוועזן נאך אהויף (בארבעת מקצעות החצר חצרות קטורות) אין דיא פיר ווינקלען פון הויף זענען געוועזן הויפין קטורות (ואין קטורות אלא שאינן מקורות) קטורות מיינט מען הויבין האפין ניט צוא גידעקט. דער רויך זאל קענען ארויס גיין. וויל דארט האט מען גיקאכט שלמים אונ תודה (ומה היו משמשות) וואס האבין בדיטט דיא פיר שטובין (דרומית מזרחית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקול דרום אונ מזרח (היא היתה לשכת הנזירים) דיא שטוב האט גיהייסען דיא שטוב פון דיא נזירים (ששם הנזירים מבשלין את שלמיהן) וויל אין דיא שטוב האט מען גיקאכט די

(במדבר ו) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: מתליעין בעצים. מסירין העצים שנמצא בהן תולעת לפי שהן פסולים למערכה: לשכת מצורעים. ששם המצורעים טובלים בשמיני לטהרתן כדבא להכניס ידו בהונות למתן בהונות ואע"פ שטבל מבערב: אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. מכלל דריבא כולה ראב"י קאמר לה. והכי מוכח בגמרא ביומא דסתם מתני' דמדות ראב"י היא: וחלקה היתה בראשונה. פי' רמב"ם פרוצה שלא היתה מוקפת מה לה. כצוצטרה. כמו גזוזטרא הקיפו סביב לע"נ שיהיו הנשים עומדות למעלה על הגזוזטרא והאנשים למטה לראות בשמחת בית השואבה כדי שלא יבואו לידי קלות ראש: ט"ו מעלות גובה קרקע

תחת הדוד. מזרחית צפונית. היא היתה לשכת העצים. ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים. וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערבית. היא היתה לשכת מצורעים. מערבית דרומית. אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן. היא היתה נקראת לשכת בית שמנים. וחלקה היתה בראשונה והקיפוה כצוצטרה. שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל. כנגד

שלמים וואס דיא נזירים ברייגגען (ומבשלין את השערן ומשלחין תחת הדוד) אונ דיא נזירים גאלין אפ זייערע האר. אונ לייגין דיא האר אונטער דעם קעסיל וואס איגווייניג קאכין דיא שלמים. אונ דיא האר ווערט פאר ברענט (מזרחית צפונית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקעל מזרח אונ צפון (היא היתה לשכת העצים) האט געהייסען דיא שטוב פון האלץ (ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים) דיא כהנים וואס האבען פעלערס זענען דארט געוועזן אונ האבען געקליבין דיא ווערעמדיגע האלץ (וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח) אונ דער האלץ וואס א ווארעם האט אים געגעסין. האט מען אים ניט גיטארט ארויף לייגין אויף דעם מזבח (צפונית מערבית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקעל צפון אונ מערב (היא היתה לשכת מצורעים) דער מצורע וואס איז שוין געוועזן זיבען טאג טהור. אונ דעם אכטין טאג אז דער מצורע דארף אביין שטעקין זיינע הענט מען זאל געבין דיא בלוט פון קרבן אויף זיינע גראבע פינגער. מוז ער זיך פריער טובל זיין אין דיא שטוב (מערבית דרומית) דיא שטוב וואס איז געוועזן אין ווינקעל מערב אונ דרום (אמר רבי אליעזר בן יעקב) האט רבי אליעזר בן יעקב גיזאגט (שכחתי מה היתה משמשת) איך האב פאר געסין צוא וואס דיא שטוב האט בדינט (אבא שאול אומר) אבא שאול זאגט (שם היו נותנין יין ושמן) אין דיא שטוב איז געוועזן וויין אונ אייל. וויין וואס מען האט גידארפט גיסען אויף דעם מזבח. אונ אייל צוא דיא מנורה אונ צוא מנחות (היא היתה נקראת לשכת בית שמנים) דיא שטוב האט מען גירופען. דיא שטוב פון אייל (וחלקה היתה בראשונה) אין אן הייב ווען מען האט גיבאהט דיא עזרת נשים זענען דיא ווענט געוועזן גלאט (והקיפוה כצוצטרה) דער נאך האט מען גימאכט א גאנעק פון הויבין ארום א לע ווענט (שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן) סוכות ווען מען האט גימאכט שמחת בית השואבה. זענען ווייבער גישטאנען הויבין אויף דעם גאנעק אונ האבען גיזעהן. אונ מאנע, זענען גישטאנען אונטען (כדי שלא יהו מעורבין) עס זאל ניט זיין אוים געמישט נקבות מיט זכרים (וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל) פון עזרת נשים

טו מעלות שבתהלים . שעליהן הלוים אומרים בשיר. לא היו טרוטות. אלא מוקפות כחצי גורן עגולה : ך ולשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים . ששם הלוים נותנים כינורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר. עזרת ישראל היתה אורך מאה אמה ושלשים וחמש . על רוחב אחת עשרה . וכן עזרת כהנים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה. וראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים . רבי אליעזר בן יעקב אומר . מעלה היתה וגבוהה אמה . והדוכן נתון עליה . ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה . נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה

עזרת ישראל מעזרת נשים : לא היו טרוטות . ארוכות ובעלי זויות כדרך כל המעלות אלא עגולות כחצי גורן עגולה : ך וראשי פספסין . ראשי קורות בולטים ויוצאים מן הכותל להבדיל בין עזרת ישראל לעזרת כהנים : מעלה היתה שם . בעזרת ישראל : וגבוהה אמה . ואורכה כאורך כל העזרה : והדוכן . של לוים בנוי עליה ועשוי כמין אצטבא וגובה הדוכן אמה וחצי ובו ג' מעלות של חצי חצי אמה שעולין בהן לדוכן : כל העזרה . מתחלת עזרת ישראל עד י"א אמה מקום פנוי שהיה אחורי בית הכפורת : על רוחב . מצפון לדרום :

בין עזרת ישראל איז געוועזן פופצעהן טרעפ (כנגד ט"ו מעלות שבתהלים) געגן דיא פופצעהן שיר המעלות וואס דוד המלך האט געזאגט אין תהלים (שעליהן הלוים אומרים בשיר) דיא לוים זענען געשטאנען אויף דיא טרעפ אונ האבען געזונגען (לא היו טרוטות) דיא טרעפ זענען ניט געוועזן לאנגע אונ מיט ווינקלען (אלא מוקפות כחצי גורן עגולה) נאר זייא זענען געוועזן רונד אונ קיילעכדיג אזוי וויא אהאלבער שייער : ך (ולשכות היו תחת עזרת ישראל) אונטער דער עזרה פון דיא ישראלים איז געוועזן געבויט שטובין (פתוחות לעזרת נשים) אונ דיא טירען פון דיא שטובין זענען געוועזן אפין אין דיא עזרה פון דיא ווייבער (ששם הלוים נותנים כינורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר) דארט אין דיא שטובין האבין דיא לוים געלייגט זייערע פידלען אונ אלע כלים וואס זייא האבין געשפילט מיט זייא (עזרת ישראל היתה אורך מאה אמה ושלשים וחמש) דיא עזרה פון דיא ישראלים איז געוועזן לאנג הונדערט פינף אונ דרייסיג איילין (על רוחב אחת עשרה) אונ דיא ברייט איז געוועזן עלף איילין (וכן עזרת כהנים היתה אורך מאה ושלשים וחמש) אונ דיא עזרה פון דיא כהנים איז געוועזן לאנג הונדערט פינף אונ דרייסיג איילין (על רוחב אחת עשרה) אונ דיא ברייט איז געוועזן עלף איילין (וראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים) אונ בעלקעס זענען ארויס געגאנגען פון וואנט אפ צו טיילין דעם עזרת ישראל פון דעם עזרת כהנים. רבי אליעזר בן יעקב זאגט (מעלה היתה וגבוהה אמה) אין דיא עזרת ישראל איז געוועזן אטרעפ . דיא לייגג פון דעם טרעפ איז געוועזן וויא דיא לייגג פון דיא גאנצע עזרה. אונ דיא הייך פון דעם טרעפ איז געוועזן אאייל (והדוכן נתון עליה) אויף דעם טרעפ איז געוועזן אבאנק. דיא הייך פון דיא באנק איז געוועזן אאייל מיט אהאלב אייל (ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה) אונ אין דיא גרעב פון דיא באנק איז געוועזן דרייא טרעפ. יעדער טרעפ איז געוועזן הויך אהאלב אייל . אונ דורך דיא טרעפ איז מען געגאנגען אויף דיא באנק (נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה) ווערט געפונען אז דיא עזרה פון דיא כהנים איז העכער וויא דיא עזרה פון דיא ישראל מיט צוויא אונ אהאלב

י"ג שערים. כדקא חשיב להו ותו"ל וכלומר שבעה שערים היו לעזרה ונתן טעם לשלשה עשר השתחוויות כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכי

ומחצה. כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע. על רחב מאה ושלשים וחמש. וי"ג השתחויות היו שם. אבא יוסי בן חנן אומר כנגד שלשה עשר שערים. שערים דרומיים סמוכים למערב. שער העליון. שער הדלק. שער הבכורות. שער המים. ולמה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג. ראב"י אומר ובו המים מפכים. ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית. ולעומתן בצפון סמוכים למערב. שער יכניה. שער הקרבן. שער הנשים. שער השיר. ולמה נקרא שמו שער יכניה. שבו יצא יכניה בגלותו. שבמזרח שער נקנור. ושני פשפשים היו לו. אחד מימינו

אייל (כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע) דיא גאנצע עזרה פון איין עק ביז צום אנדערין עק איז געוועזן לאנג הונדערט זיבען אונ אכציג איילין (על רוחב מאה ושלשים וחמש) אונ דיא ברייט איז געוועזן הונדערט פינף אונ דרייסיג איילין (וי"ג השתחויות היו שם) דרייצעהן מאהל האט מען זיך געבוקט אין דיא עזרה. אבא יוסי בן חנן זאגט (כנגד שלשה עשר שערים) געגין דיא דרייצעהן טוערין פון דיא עזרה האט מען זיך געבוקט (שערים דרומיים סמוכים למערב) דיא טוערין פון דרום זייט זענען געוועזן נאהנט צו דיא וואנט פון מערב זייט. פיר טוערין זענען געוועזן אין דרום זייט (שער העליון) דער אובערשטער טויער (שער הדלק) דער טויער פון שפייכלער פון האלץ צום ברענען (שער הבכורות) דער טויער וואס דארט פירט מען דורך בהמות בכורים צום שעכטין (שער המים) דער טויער פון וואסער (ולמה נקרא שמו שער המים) פאר וואס רופט מען דעם טויער דר טויער פון וואסער (שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג) ווייל דורך דעם טויער ברייגגט מען אריין דעם קריגול וואסער צום גיסען אויף דעם מזבח אונ סוכות. רבי אליעזר בן יעקב זאגט (ובו המים מפכין) ביי דעם טויער איז דער קוואל ברייט וויא א קריגול וואראום עס גייט ארויס א קוואל וואסער פון קדשי קדשים. אונ דער קוואל איז גאנץ שמאל. וויא דיא הערנער פון א הייששעריק. אונ דער וואסער גייט דורך דעם טויער פון דרום זייט. אונ ביי דעם טויער איז דער וואסער ברייט וויא דיא מויל פון א קליינעם קריגול (ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית) אונ דיא וואסער איז אנגיברייט זייא זאלין ארויס גיין פון אונטער דיא שוועל פון בית המקדש (ולעומתן בצפון סמוכים למערב) געגין דיא פיר טוערין זענען געוועזן פיר טוערין אין צפון זייט. נאהנט צו דיא וואנט פון מערב זייט (שער יכניה) דער טויער פון יכניה (שער הקרבן) דורך דעם טויער האט מען אריין געפירט קרבנות וואס זייא ווערין גירופין קדשי קדשים צום שעכטין. זייא (שער הנשים) דורך דעם טויער זענען אריין גיגאנגען ווייבער צו שטיין ביי זייערע קרבנות (שער השיר) דורך דעם טויער האט מען אריין גיטראגין דיא כלים צום שפילען (ולמה נקרא שמו שער יכניה) פאר וואס ווערט גירופין דער טויער. דער טויער פון יכניה (שבו יצא יכניה בגלותו) דורך דעם טויער איז יכניה ארויס גיגאנגען אין בית המקדש זיך בוקין איידער ער איז גיגאנגען אין גלות. אונ דורך דעם טויער איז ער ארויס גיגאנגען פון בית המקדש גלייך אין גלות (שבמזרח שער נקנור) אין מזרח זייט איז געוועזן דער טויער וואס נקנור האט אים גיבראכט פון מצרים (עיין יומא פ"ג) (ושני פשפשים היו לו) אונ צוויא קליינע טוערין איז געוועזן אין דעם גרויסין טויער (אחד מימינו ואחד משמאלו) איינער איז געוועזן

ואחר משמאלו. ושנים במערב. לא היה להם שם:

פרק ג **המזבח** היה שלשים ושתים. על שלשים ושתים. עלה אמה וכנס אמה. זה היסוד. נמצא שלשים על שלשים. עלה חמש וכנס אמה. זה

עו"ג בסוגי' כדאמרינן לעיל בפירקין. ויכנה מתני' מפורשת בפ"ק:

פרק ג **המזבח** היה ל"ב אמה על ל"ב אמה. היה מביא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים. כל קרש ארכו ל"ב אמות. ורוחב הקרש אמה וה' גבהו של הדפוס ומלאהו אבנים וסיד וזפת ועופרת מסוכך וכך נעשה מקשה א' של ל"ב אמה על ל"ב אמה גבוה אמה וזהו יסוד: עלה אמה וכנס אמה. אחר שעלה היסוד לגובה אמה

אין דיא רעכטע זייט טויער אונ איינער איז געוועזען אין דיא לינקע זייט טויער (ושנים במערב) אונ צוויא טויערן איז געוועזען אין מערב זייט (לא היה להם שם) זייא האבין ניט געהאט קיין נאמען:

פרק ג א (המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים) דער מזבח איז געוועזען לאנג צוויא אונ דרייסיג איילין. אונ ברייט איז ער אויך געוועזען צוויא אונ דרייסיג איילין ומען האט גינומען פיר ברעטער. יעדער ברעט איז געוועזען לאנג צוויא אונ דרייסיג איילין. אונ ברייט איין אייל. אונ מען האט גימאכט פון דיא פיר ברעטער אפירקאנטיגען קאסטין. איז דער קאסטין געוועזען הויך אאייל. אונ לאנג צוויא אונ דרייסיג איילין. אונ ברייט אויך צוויא אונ דרייסיג איילין. אין דער קאסטין האט מען אן גישאטין וואפגע מיט שטיינער אונ פעך אונ פון הויבין האט מען בגאסין מיט בלייא איז געווארין דער קאסטין פאר מאכט. דאס מיינט דיא משנה (עלה אמה) דער קאסטין איז ארויף גיגאנגען דיא הייך ביז אאייל (וכנס אמה) דער נאך האט ער אריין גינומען אין דיא ברייט אאייל (זה היסוד) דאס איז געוועזען דער פונדאמענט. וואָרום מען האט גינומען נאך פיר ברעטער. יעדער ברעט איז געוועזען לאנג דרייסיג איילין אונ ברייט פינף איילין. אונ מען האט גימאכט פון דיא פיר ברעטער אפירקאנטיגען קאסטין. איז דער קאסטין געוועזען הויך פינף איילין אונ לאנג דרייסיג איילין אונ ברייט אויך דרייסיג איילין. אונ מען האט גישטעלט דעם אנדערין קאסטין אויף דעם אונטערשטין קאסטין. איז אפ גירוקט געווארין דער אנדערער קאסטין פון דעם אונטערשטין קאסטין איין אייל אין יעדער זייט. דער אייל איז דער יסוד (פונדאמענט) פון מזבח. אונ אין דעם קאסטין האט מען אויך אן גישאטין וואפגע מיט שטיינער אונ פעך אונ פון הויבין האט מען בגאסין מיט בלייא. איז געווארין דער קאסטין פאר מאכט (נמצא שלשים על שלשים) ווערט גיפונען דער אנדערער קאסטין איז לאנג דרייסיג איילין אונ ברייט דרייסיג איילין. דאס מיינט דיא משנה (עלה חמש) דער אנדערער קאסטין איז ארויף גיגאנגען דיא הייך ביז פינף איילין (וכנס אמה) דער נאך האט ער אריין גינומען אין דיא ברייט אאייל (זה הסובב) דס איז געוועזען דער סובב וואָרום מען האט גינומען נאך פיר ברעטער. יעדער ברעט איז געוועזען לאנג אכט אונ צוואנציג איילין. אונ ברייט דרייא איילין. אונ מען האט גימאכט פון דיא פיר ברעטער אפירקאנטיגען קאסטין. איז דער קאסטין געוועזען הויך דרייא איילין אונ לאנג אכט אונ צוואנציג איילין. אונ ברייט אויך אכט אונ צוואנציג איילין. אונ מען האט גישטעלט דעם דריטען קאסטין אויף דעם אנדערין קאסטין איז אפ גירוקט געווארין דער דריטער קאסטין פון אנדערין קאסטין איין אייל אין יעדע

הסובב. נמצא עשרים ושמנה על עשרים ושמנה. מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים ושש על עשרים ושש. מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום מערכה. א"ר יוסי מתחלה לא היה אלא כ"ח על כ"ח. כונס ועולה במדה זו. עד שנמצא מקום המערכה

מביא דפוס אחר שאורך כל קרש שלשים אמה ורוחב הקרש דהיינו גבהו של דפוס זה חמש אמות ונתנו על היסוד וממלא אבנים וסיד וזפת ועופרת כראשון ונדבק ביסוד ונעשה מקשה א' של ל' אמה על ל' אמה עומד על היסוד וזה נקרא סובב והוא גבוה מן היסוד חמש אמות והיינו הנה אמה שהוא מתקצר מן היסוד אמה לכל רוח וחוזר ומביא דפוס ג' של כ"ח אמה על כ"ח אמה גבוה שלש אמות ונותנו על הסובב וממלאו כראשון וזהו מקום המערכה שהוא ראשו של מזבח נמצא היסוד בולט ויוצא מן הסובב אמה לכל צד והסובב בולט מן מקום מערכה אמה לכל צד. ולאח"כ מביא דפוס אמה על אמה גובה אמה ונותנו על זויות המזבח וממלאו. והוא קרן המזבח. וכן לד' זויות: מקום הלוך רגלי הכהנים. שלא יהיו הכהנים צריכים להלך בין הקרנות. אלא מניחין אמה פנוי ממקום הקרנות ולפנים להלוך רגלי הכהנים: מתחלה. בימי שלמה: לא היה אלא כ"ח על כ"ח. וכונס ועולה של יסוד וסובב ומקום הקרנות ומקום הלוך רגלי הכהנים עד שנשאר מקום

זייט. דער איל הייסט סובב. אונ אין דעם קאסטין האט מען אויך גישאטין וואקע מיט שטיינער אונ פעך אונ פון הויבין האט מען בגאסין מיט בלייא. איז גיווארין דער קאסטין פארמאכט. אויף דעם קאסטין האט מען גידעקט אקופערנע בלעך. אויף דיא בלעך האט מען מקריב גיוועזין דיא קרבנות (נמצא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה) ווערט גיפונען דער דריטער קאסטין איז גיוועזין לאנג אכט אונ צוואנציג איילין אונ ברייט אויך אכט אונ צוואנציג איילין (מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה) דער נאך האט מען גינומען פיר שטיקער האלץ פירקאנטיגע. אאייל דיא לייגג אונ אאייל דיא ברייט. אונ מען האט זייא גילייגט אויף דיא פיר ווינקלען פון מזבח. אויף יעדער ווינקול האט מען גילייגט אפירקאנטיגע שטיק האלץ אאייל אויף אאייל (נמצא עשרים ושש על עשרים ושש) ווערט גיפונען אז דיא לייגג פון מזבח איז גיוועזין פון איין ווינקול צום אנדערין ווינקול זעקס אונ צוואנציג איילין. אונ דיא ברייט פון מזבח פון איין ווינקול צום אנדערין ווינקול איז אויך גיוועזין זעקס אונ צוואנציג איילין (מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה) דיא כהנים זענען ניט גיגאנגען צווישען דיא ווינקלען. נאר נאך דיא ווינקלען אאייל דיא ברייט ארום גאנצין מזבח אין אלע פיר זייטין. אויף דעם איל זענען גיגאנגען דיא כהנים (נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום מערכה) ווערט גיפונען דער ארט אויף דעם מזבח וואו מען האט מקריב גיוועזין קרבנות איז גיוועזין לאנג פיר אונ צוואנציג איילין אונ ברייט אויך פיר אונ צוואנציג איילין (אמר רבי יוסי) רבי יוסי האט גיזאגט (מתחלה לא היה אלא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה) אין אנהייב. דער מזבח וואס שלמה המלך האט גימאכט. איז גיוועזין דער אונטערשטער קאסטין אכט אונ צוואנציג איילין דיא לייגג אונ אכט אונ צוואנציג איילין דיא ברייט (כונס ועולה במדה זו) אונ דער מזבח איז אלע מאהל שמעלער גיווארין אזוי וויא דיא מאס וואס פריער שטייט. דער יסוד אונ דער סובב אונ דיא ווינקלען אונ וואו דיא כהנים גייען (עד שנמצא מקום המערכה עשרים על עשרים) ביז עס איז גיפונען גיווארין אז דער ארט אויף דעם מזבח וואו מען האט מקריב גיוועזין קרבנות אין

עשרים על עשרים. וכשעלו בני הגולה. הוסיפו עליו ארבע אמות מן הדרום. וארבע אמות מן המערב כמין גמא. שנא' (יחזקאל מג) והאריאל י"ב אורך בשתים עשרה רוחב. רבוע. יכול שאינו אלא שנים עשר על שנים עשר. כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו מלמד שמן האמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח. וחוט של סיקרא חוגרו באמצע. להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים.

המערכה כ' על כ' : וכשעלו בני הגולה הוסיפו ד' אמות וכו'. כמלא יסודו ל"ב על ל"ב ומקום מערכתו כ"ד על כ"ד : ארבע אמות מן הדרום. וארבע אמות מן המערב. גרסי'. והכי מייתי לה בזבחים פרק קדשי קדשים : כמין גמא. גימל יונית שהוא כמין נו"ן כפופ' שלנו וטעם מפרש דמשום שיתין דהיינו הנקבים שיורדין בהן הנסכים הוסיפו לתוך המזבח לדרום ולמערב. דמעיקרא בימי שלמה דרשו מזבח אדמה אטום באדמה שלא יהא חלול. וכשהיו מנסכים ע"ג המזבח היו הנסכים יורדין מן המזבח לרצפה ומשתתים לבור שהיה כרוי שם אצל קרן דרומית מערבית סמוך למזבח. ולא היה בתוך המזבח. ובני הגולה הוסיפו בבנין המזבח. עד שהיה אותו בור קלוט לתוך המזבח. ופתחו נקבים לראש המזבח כנגדו לירד שם הנסכים שהם היו אומרים שתים כאכילה. מה אכילה מתעכלת במזבח דהיינו הקרבנות בשרפים ע"ג מזבח. אף שתים. דהיינו נסכים תבלע במזבח. וקרא דמזבח אדמה דרשי ליה שיהא מחובר באדמה. שלא יבנהו ע"ג כיפים. ולא ע"ג מחילות : שנאמר והאריאל. מקרא הוא ביחזקאל שהיה מתנבא על מדת בית שני ושלעתיד לבא : והאריאל שתים עשרה. מדת מקום המערכה קאמר שתים עשרה : אל ארבעת רבעיו. מלמד שמאמצעיתו מודד י"ב אמה לכל רוח. והיינו כ"ד על כ"ד : וחוט הסקרא חוגרו באמצע. חוט אדום היה עשוי סביב למזבח באמצעו לסוף חמש אמות של גבהו דהיינו אמה אחת למטה מעליונו של סובב : להבדיל בין דמים העליונים. חטאת בהמה ועולת העוף שדמן נזרק למעלה מחוט הסיקרא : לדמים

געווען צוואנציג איילין לאנג אונ צוואנציג איילין ברייט (וכשעלו בני הגולה) אז דיא יודין זענען אויף געגאנגען פון בבל אין ירושלים (הוסיפו עליו ארבע אמות מן הדרום וארבע אמות מן המערב) האבין זייא פאר גרעסערט דעם מזבח פיר איילין אין דרום זייט אונ פיר איילין אין מערב זייט (כמין גמא) אזוי וויא אפארקערטע נון וועין בהרע"ב והו"ט) (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (והאריאל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רוחב רבוע) דער מזבח וועט זיין צוועלף איילין דיא לייג אונ צוועלף איילין דיא ברייט. פיר קאנטיג (יכול שאינו אלא שנים עשר על שנים עשר) וואלט איך וועלין מיינען אז דער מזבח איז נאר גרויס געווען צוועלף איילין אויף צוועלף איילין. גיט מער (כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו) אז דער פסוק זאגט מען האט געמאסטין צו דיא פיר זייטין (מלמד שמן האמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח) לערנט אונז דער פסוק אז מען האט געמאסטין פון מיטען מזבח. צוועלף איילין אין יעדער זייט. איז דאס פיר אונ צוואנציג איילין אויף פיר אונ צוואנציג איילין. אויף דעם ארט האט מען מקריב געווען דיא קרבנות. אזוי וויא פריער שטייט (וחוט של סיקרא חוגרו באמצע) אונ אין מיטען דיא וואנט פון מזבח האט מען בשמירט רויטע פארב דין אזוי וויא אפאדים ארום אלע פיר ווענט אזוי וויא אנארטיל (להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים) אפ צו טיילין צווישען דיא אויבערשטע בלוט אונ דיא אונטערשטע בלוט. דיא בלוט פון אחטאת בהמה אונ אעולת העוף שפריצט מען אויף דיא וואנט פון מזבח איבער דעם

והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון. ועל פני כל המערב. ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת: ב ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים. כמין שני חוטמין דקין. שהדמי׳ הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי. יורדין בהן ומתערבין באמה, ויוצאין לנחל קדרון: ג למטה ברצפה באותו הקרן מקום היה שם אמה על

ההחיצונים. לכל שאר קרבנות שזריקת דמן למטה מן החוט: ואוכל בדרום אמה אחת כו׳. המזבח כלו היה בחלקו של בנימין חוץ מאמה אחת [על פני אורך הדרום ואמה א׳] על פני אורך המזרח שהיה תופס מחלקו של יהודה אלא שלא היתה אמה שבמזרח ע״פ כל המזרח. שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן. וכן אמה הא׳ הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. ונמצאו ג׳ קרנות המזבח בחלקו של בנימין. וקרן דרומית מזרחית בלבד היתה בחלקו של יהודה. ולפי שברך יעקב את בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד (בראשית מט) ומתרגמי׳ ובאחסנתיה יתבני מקדשא. דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין. לפיכך לא עשו יסוד למזבח בקרן דרומית מזרחית. לפי שלא היתה בחלקו של טורף. ולא היו דמים ניתנים למטה בלא קרן. וכשהיו עושים דפוס מרובע ליסוד למלאותו אבנים זפת ועופרת כדאמרן. היו משימים עץ או כל דבר באותו זוית של דרומית מזרחית. כדי שלא תתמלא הזוית ההיא. ואח״כ שומטין העץ ונשאר אותו קרן פנוי בלי יסוד. ומפני זה נקרא החלק התחתוני של מזבח סובב לפי שהוא מקיף וסובב את כל הקרנות. מה שא״כ ביסוד: ב ובקרן מערבית דרומית. למטה באמה של יסוד היו שני נקבים: שהדמים הניתנים על יסוד מערבי. כגון שירי הדם של חטאת הפנימיות שלאחר כל המתנות היה שופך שירי הדם על יסוד מערבי: ועל יסוד דרומי. שירי הדם של חיצונות: יורדין. דרך אותן נקבים ומתערבים באמת המים שבעזרה. ומשם יוצאין לנחל קדרון ובעלי גנות היו קונים אותן מן הגזברים לזבל בהן את הקרקע: ג באותו הקרן. של

רויטין פארב. אונ די בלוט פון אלע אנדערע קרבנות שפריצט מען אונטער דעם רויטין פארב (והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב) דר פודאמענט פון מזבח איז געוועזן די גאנצע לייננ פון צפון זייט אונ די גאנצע לייננ פון מערב זייט (ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת) אונ איין אייל אין דרום זייט אונ איין אייל אין מזרח זייט (הציור תמצא בסוף הסדר) אונ דיא איבעריגע לייננ פון מזרח זייט ביז צום ווינקול. אונ דיא איבעריגע לייננ פון דרום זייט ביז צום ווינקול איז געוועזן ליידיג. עס איז ניט געוועזן אין דעם קאסטין קיין ערד מיט פעך אונ ניט קיין וואפגע מיט שטיינער: ב (ובקרן מערבית דרומית) אויף דעם פודאמענט פון מזבח אין דעם ווינקול מערב אונ דרום (היו שני נקבים) איז געוועזן צוויא לעכער (כמין שני חוטמין דקין) אזוי וויא צוויא דינע נאז לעכער (שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי) דיא בלוט וואס ווערט געגאסין אויף דעם פודאמענט פון מערב זייט אונ אויף דעם פודאמענט פון דרום זייט (יורדין בהן) זענען אראפ געגאסין געווארין דורך דיא לעכער (ומתערבין באמה) אונ אונטען אין קוואל ווערין דיא ביידע ערלייא בלוט אויס געמישט (ויוצאין לנחל קדרון) אונ זיא זענען ארויס געגאנגען אין דעם טאהל קדרון: אונ דיא מענטשין וואס האבין גערטנער פלעגין קויפין דיא בלוט פון דיא גבאים פון הקדש אויס צו מיסטען מיט דיא בלוט זייערע פעלדער: ג (למטה ברצפה באותו הקרן) אונטען אויף דיא פאדלאגע פון דיא עזרה בייא דעם ווינקול מערב אונ דרום פון מזבח (מקום היה שם אמה על אמה) איז דארט געוועזן אארט ואגרוב אין דיא

אמה. וטבלא של שיש. וטבעת היתה קבועה בה. שבו יורדין לשית ומנקין אותו. וכבש היה לדרומו של מזבח. שלשים ושתים על רחב שש עשרה. ורבובה היתה לו במערבו ששם היו נותנים פסולי חטאת העוף:

ד אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח. מבקעת בית כרם. וחופרין למטה מהבתולה. ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהם ברזל. שהברזל פוסל בנגיעה. ובפגימה לכל דבר. נפגמה אחת מהן. היא פסולה. וכולן כשרות. ומלבנים אותן פעמים בשנה. אחת בפסח ואחת

מערביות דרומית: שבו יורדין לשית. לחלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים: וכבש היה לדרומו של מזבח. כמין גשר משופע ועשוי מלכון. שבו עולין ויורדין מן המזבח שלא היה אפשר לעלות לו במעלות משום שנאמר (שמות כ) ולא תעלה במעלות על מזבחי: שלשים ושתים. ארכו היה נתון מדרום לצפון. ורחבו ממזרח למערב י"ו אמה: ורבובה. כמין חלון חלול. ואמה על אמה היה ובכבש עצמו למערבו היה עומד: רבובה. כמו נבובה ל' נבוב לוחות: נותנים פסולי חטאת העוף. שיהיו שם עד שיבואו לידי עובר. ואח"כ יצאו לבית השריפה: ד מבקעת בית כרם. היו מביאים אותן: מן הבתולה. קרקע שלא הכתו בה מעולם. והפגימה פוסלת באבנים בכל דבר ואפי' לא נפגמו בברזל: ומלבנים אותן

ערד) אַאייל (וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ) אויף דעם אָרט און אויף דיא גרובּ איז געלעגן אַבְּרעט פון מאַרמער שטיין (וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ) אין דיא ברעט איז געווען אַריין געזעצט אַרינג. אויף צו הייבּין דיא ברעט (שֶׁבּוֹ יוֹרְדִין לַשִּׁית) דורך דיא גרובּ איז מען אַראָפּ געגאַנגען אין דעם קעלער וואָס אונטער דעם מִזְבֵּחַ (וּמְנַקִּין אוֹתוֹ) און מען האָט ריין געמאַכט דעם קעלער (וְכֶבֶשׁ הָיָה לִדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ) אַברעט איז געוועזן אין דָרוֹם זייט פון מִזְבֵּחַ. (הציור תמצא בסוף הסדר) דורך דיא ברעט איז מען אַרויף געגאַנגען אויף דעם מִזְבֵּחַ (שְׁלשִׁים וּשְׁתַּיִם עַל רוֹחַב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה) צוויא און דרייסיג איילין איז געווען דיא לֵיינג פון דיא ברעט. און דיא ברייט איז געווען זעכצעהן איילין (וְרְבוּבָה הָיְתָה לוֹ בְּמַעֲרָבוֹ) און אין דיא ברעט צו מַעֲרָב זייט איז געווען אַזוי ווייא אַפענסטער אַאייל אויף אַאייל (שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִים פְּסוּלֵי חַטָּאת הָעוֹף) דיא חַטָּאוֹת הָעוֹף וואָס זענען פָּסוּל געוואָרין האָט מען זייא געלייגט אין דעם פענסטער. און זייא זענען דאָרט געלעגן ביז נאָך דיא צייט פון מַקְרִיב זיין. דער נאָך האָט מען זייא פאַר ברענט: ד (אֶחָד אַבְנֵי הַכֶּבֶשׁ וְאֶחָד אַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ מִבִּקְעַת בֵּית כֶּרֶם) סייא דיא שטיינער פון כֶּבֶשׁ און סייא דיא שטיינער פון מִזְבֵּחַ האָט מען זייא געבּראַכט פון דעם טאָהל בֵּית כֶּרֶם (וְחוֹפְרִין לְמַטָּה מֵהַבְּתוּלָה) מען האָט געגראָבין אין דעם טאָהל אונטער דיא האַרטע ערד וואָס איז נאָך ניט געגראָבין געוואָרין. ערד וואָס איז נאָך ניט געגראָבין געוואָרין רופט מען קַרְקַע בְּתוּלָה (וּמְבִיאִין מִשָּׁם אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת שֶׁלֹּא הוּנַף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל) און מען ברייִנגט פון דאָרט גאַנצע שטיינער וואָס עס איז ניט אויף געהויבין געוואָרין אויף זייא קיין אייזין (שֶׁהַבַּרְזֶל פּוֹסֵל בִּנְגִיעָה) וואָרום אַז אייזין רירט אָן אַשטיין. ווערט דער שטיין פָּסוּל צום מִזְבֵּחַ (וּבִפְגִימָה לְכָל דָּבָר) און דער שטיין וואָס האָט אַשטשערב. אֲפִילוּ ניט פון קיין אייזין. איז ער פָּסוּל צום מִזְבֵּחַ (נִפְגְּמָה אַחַת מֵהֶן) אויב איין שטיין פון מִזְבֵּחַ האָט אַשטשערב (הִיא פְּסוּלָה) דער שטיין איז פָּסוּל (וְכוּלָּן כְּשֵׁרוֹת) און דיא איבעריגע אַלע שטיינער זענען כָּשֵׁר. נעמט מען אַרויס דעם שטיין און מען זעצט אַריין איין אַנדערין (וּמְלַבְּנִים אוֹתָן פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה) צווייא מאָהל אין יאָהר בּקלעבט מען דעם מִזְבֵּחַ אַלע ווענט אַרום

בסיד. פעמים בשנה: רבי אומר כו'. לא פליג אתנא קמא אלא מוסיף לומר דבכל ערב שבת היו מקנחים אותו במפה מפני הדמים: לא היו סדין אותן בכפים. אמלתים דת"ק מסדר כשהיו מלבנים אותן בסיד פעמים בשנה. לא היו סדין אותן בכפים של בנאים שרגילים לסוד בו: ה וטבעות היו בצפונו של מזבח. לפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן במס' תמיד התקין יוחנן כ"ג עשרים וארבע טבעות לכ"ד משמרות כהונה. והיו קבועות בקרקע עשויות כמין קשת שהיו מכניסים בהן צואר בהמה בשעת שחיטה ונועלים ראש הטבעת בארץ ויהיו לצפונו של מזבח לפי שקדשי קדשים שחיטתן בצפון: שמונה עמודים ננסים. עמודים של אבן נמוכין: ורביעין של ארז. תתיכות מרובעות של ארז היו על העמודים: ואונקליות. כעין מזלגות אנקלי"ש בלע"ז: היו קבועין. באותן רביעין של ארז ותולין בהן

בחג. וההיכל פעם אחת בפסח. ר' אומר כל ערב שבת מלבנים אותו במפה מפני הדמים. לא היו סדין אותן בכפים של ברזל שמא יגע ויפסול. שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם. והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם. אינו בדין שיונף המקצר על המאריך: ה וטבעות היו לצפונו של מזבח. ששה סדרים של ד' ד', ויש אומרים ארבע של ו' ו'. שעליהן שוחטים את הקדשים. בית המטבחי' היה לצפונו של מזבח. ועליו שמנה עמודים ננסין. ורביעין של א"ז על גביהן. ואונקליות של ברזל היו קבועין

מיט וואפגע (אחת בפסח ואחת בחג) איין מאהל אויף פסח אונ איין מאהל אויף סוכות (וההיכל פעם אחת בפסח) אונ דעם היכל האט מען בקלעבט מיט וואפגע איין מאהל אין יאהר אויף פסח (ועיין תי"ט). רבי זאגט (כל ערב שבת מלבנים אותו במפה מפני הדמים) אלע ערב שבת האט מען אפ געווישט מיט הטוך דיא בלוט פון מזבח ער זאל זיין ווייס אונ ריין (לא היו סדין אותן בכפים של ברזל) דיא צווייא מאהל אין יאהר וואס מען האט בקלעבט דעם מזבח מיט וואפגע. האט מען ניט געשמירט דיא וואפגע מיט קיין אייזערנע כלי (שמא יגע ויפסול) טאמער וועט דער אייזן אן רירען אשטיין פון מזבח. וועט דער שטיין פסול ווערין (שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם) דער אייזן איז בשאפין געווארין נאר צו מאכין די טעג פון מענטשין. ומען מאכט אשווערד צו הרגנן אמענטשין (והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם) אונ דער מזבח איז בשאפין געווארין צו דער לייגערין די טעג פון מענטשין (אינו בדין שיונף המקצר על המאריך) דארף ניט זיין מען זאל אויף הייבין דעם וואס מאכט קורץ דיא טעג פון מענטשין אויף דעם וואס מאכט לאנג דיא טעג פון מענטשין: ה (וטבעות היו לצפונו של מזבח) אין צפון זייט פון מזבח ואויף דיא ערד איז געווען פיר אונ צוואנציג רינגען (ששה סדרים של ארבע ארבע) זעקס שורות. פיר רינגען אין אשורה (ויש אומרים ארבע של ששה ששה) אנדערע זאגין פיר שורות. זעקס רינגען אין אשורה (שעליהן שוחטים את הקדשים) אויף דיא רינגען האט מען געשאכטין דיא קרבנות. מען האט אריין געשטעקט דעם קאפ פון דיא בהמה אונטער דעם רינג. דיא בהמה זאל ניט קענגען רירען דעם קאפ ווען מען וועט איר שעכטין (בית המטבחים היה לצפונו של מזבח) אין צפון זייט פון מזבח איז געווען דיא שטוב וואס מען האט דארט געשאכטין דיא קרבנות (ועליו שמונה עמודים ננסין) אונ אויף דעם ארט איז געווען אכט זיילין נידעריגע (ועיין תי"ט) (ורביעין של ארז על גביהן) אונ אויף דיא זיילין איז גילעגין פיר קאנטיגע שטיקער טענען האלץ (ואונקליות של ברזל היו קבועין בהם) אונ אין דיא שטיקער האלץ איז געווע

בהם. וג׳ סדרים היו לכל אחד ואחד. שבהם תולין ומפשיטין. על שלחנות של שיש שבין העמודים: ך הכיור היה בין האולם ולמזבח. ומשוך כלפי הדרום. בין האולם ולמזבח כ״ב אמה. וי״ב מעלות היו שם. רום מעלה חצי אמה. ושלחה אמה. אמה אמה ורובד שלש. ואמה אמה ורובד שלש. והעליונה. אמה אמה. ורובד ארבע.

שבהם. וג׳ סדרים של אונקליות זו למעלה מזו היו בכל חתיכת עץ לתלות בהמה גדולה או קטנה: על שלחנות של שיש. שעליהן מדיחין הקרבים. לפי שהשיש מקרר ומצנן ושומר הבשר שלא יסריח: ך ה״ג רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה. אמה אמה ורובד שלש. אמה אמה ורובד ג׳. העליונה אמה אמה ורובד ד׳. רבי יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד ה׳. כ״כ ר׳ ברוך שמצא בנוסחאות ישנות מדויקות. והכי פירושה. רום גובה המעלה חצי אמה כמו שהיו כלן: ושלחה. דהיינו משך רוחב המעלה. שזהו מדרך הרגל היה אמה. ומעלה שניה ושלישית כל אחת היה שלחה אמה והיינו אמה אמה דקתני: ורובד ג׳. מעלה ד׳ היה רחבה ג׳ אמות ורובד דקתני היינו שורה של רצפה. כמו מוקף רובדים של אבן. על הרובד הד׳ שבעזרה לפי שהרצפה היתה רחבה בלא מעלה ומשום הכי לא אמר שלחה ג׳ אלא רובד שלש. כלומר שורת הרצפה: ואמה אמה. כלומר מעלה חמישית וששית כל אחת היה שלחה אמה ורובד ג׳ מעלה שביעית היה רחבה ג׳ אמות׳

אריין געשטעקט אייזערנע האקן ארויף געבויגענע (ושלשה סדרים היו לכל אחד ואחד) אונ אין יעדער שטיק האלץ איז געוועזן דרייא שורות האקן. איינע העכער ווייא די אנדערע (שבהם תולין ומפשיטים) אויף די האקן האט מען אויף געהאנגען די בהמות אונ מען האט אראפ געצויגען די פעל פון זייא. וואקליינע בהמה האט מען אויף געהאנגען נידעריגער אונ אגרויסע בהמה האט מען אויף געהאנגען העכער׃ (על שלחנות של שיש שבין העמודים) צווישען די זיילין זענען געשטאנען טישע פון מארמאר שטיין. אויף זייא האט מען געוואשין די קישקעס פון די קרבנות׃ ך (הכיור היה בין האולם ולמזבח) דער קעסיל וואסער וואס פון אים האבען געוואשין די כהנים זייערע הענט אונ פיס ווען זייא זענען אריין געגאנגען אין בית המקדש איז געשטאנען צווישען אולם אונ מזבח (ומשוך כלפי הדרום) אונ ער איז געשטאנען צוא דרום זייט (עתי״ט) (בין האולם ולמזבח כ״ב אמה) פון מזבח ביז צום אולם איז געוועזן צוויי אונ צוואנציג איילין (וי״ב מעלות היו שם) צוועלף טרעפ איז דארטין געוועזן (רום מעלה חצי אמה) די הייך פון אטרעפ איז געוועזן אהאלב אייל (ושלחה אמה) אונ די ברייט פון אטרעפ איז געוועזן אאייל (אמה אמה) אונ דער אנדערער טרעפ איז אויך געוועזן ברייט אאייל. אונ דער דריטער טרעפ איז אויך געוועזן ברייט אאייל (ורובד שלש) אונ דער פערטער טרעפ איז געוועזן ברייט דריי איילין (ואמה אמה) אונ דער פינפטער טרעפ איז געוועזן ברייט אאייל. אונ דער זעקסטער טרעפ איז אויך געוועזן ברייט אאייל (ורובד שלש) אונ דר זיבעטער טרעפ איז געוועזן ברייט דריי איילין (והעליונה אמה אמה) דער אכטער טרעפ אונ דער ניינטער טרעפ אונ דער צעהנטער טרעפ אונ דער עלפטער טרעפ. יעדער טרעפ איז געוועזן ברייט אאייל (ורובד ארבע) אונ דער צוועלפטער טרעפ איז געוועזן ברייט פיר איילין. אונ פון מזבח ביז צום ערשטין טרעפ איז געוועזן די פארלאנגע ברייט דריי איילין. צו זאמען איז געוועזן צוויי אונ צוואנציג איילין פון מזבח

ר"י אומר העליונה אמה אמה ורובד חמש: ז פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו כ' אמה. וה' מלתראות של מילת היו על גביו. התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה. שלמעלה ממנה עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה. נמצא העליונה שלשים אמה. ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת: ח וכלונסות של ארז. היו קבועין מכתלו של היכל לכתלו של אולם

העליונה אמה אמה ורובד ד'. פי' המעלה העליונה היא המעלה של י"ב לאחר ארבע מעלות שהיה לכל אחת אמה המעלה העליונה היתה רחבה ד' אמות עד האולם. נמצאו כל המעלות י"ט אמות מן הראשונה עד האולם. ושלש אמות רוחב של רצפה חלקה היה מן המזבח עד תחלת המעלות הרי כ"ב אמות בין האולם ולמזבח: ר"י אומר העליונה ורובד ה'. עד האולם דסבר לסוף ב' אמות של מזבח מתחילות המעלות: ז ה' אמלתראות. קורות מצויירות ומכויירות: של מילת. של אילן שגדלים בו עפצים שקרוין מילין כדאמרי' בגיטין (דף יט) חיישינן שמא במי מילין כתבו: התחתונה. הקורה התחתונה מוסכבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רוחב כ' אמה. והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה. נמצא ארכה כ"ב וקורה שניה של מעלה הימנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה. נמצא ארכה ארבע ועשרים. והשלישית ששה ועשרים והרביעית כ"ח וחמישית שלשים. ונדבך שורה כמו נדבכים די אבן גלל (עזרא ו): בין כל אחת ואחת. ה' קורות אלו לא היו נוגעות זו בזו אלא שורה של בנין של אבנים היתה בין אלו: ח שלא יבעטו

בִּיז צוּם אוּלָם. רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט (הָעֶלְיוֹנָה אַמָּה אַמָּה) דִּיא פִיר לֶעצְטֶע אוֹבֶּערְשְׁטֶע טְרֶעפּ הָאבְּן גֶיין צֶעהְן עֶלְף אִיז יֶעדֶער טְרֶעפּ גֶיוֶועז בְּרֵייט אַאֵייל אַזוֹי וְויא פְרִיעֶר (וְרוֹבֶד חָמֵשׁ) אוּנ דֶער צְוֶועלְפְטֶער טְרֶעפּ אִיז גֶיוֶועזְן בְּרֵייט פִינְף אֵיילִין וָוארוּם רַבִּי יְהוּדָה הַאלְט אַז פוּן מִזְבֵּחַ בִּיז צוּם עֶרְשְׁטְן טְרֶעפּ אִיז גֶיוֶועזְן דִּיא פָּאדְלָאגֶע בְּרֵייט נָאר צְוֵויא אֵיילְן: ז (פִּתְחוֹ שֶׁל אוּלָם גָּבְהוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה) דֶער טוֹיעֶר פוּן אוּלָם אִיז גֶיוֶועזְן הוֹיךְ פֶערְצִיג אֵיילִין. אוּנ בְּרֵייט צְוַואנְצִיג אֵיילִין (וַחֲמֵשׁ מַלְתְּרָאוֹת שֶׁל מֵילַת הָיוּ עַל גַּבָּיו) פִינְף בֶּעלְקֶעס פוּן אַזוֹי אַהָאלְץ וָואס וַואקְסְט אוֹיף אִים גַאלִישׁ. אִיז גֶיוֶועזְן אִיבֶּער דֶעם טוֹיעֶר. אוּנ אוֹיף דִּיא בֶּעלְקֶעס אִיז גֶיוֶועזְן גֶימָאהְלְט שֵׁיינֶע בְּלוּמֶען אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע זַאכְן (הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַפֶּתַח אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה) דֶער אוּנְטֶערְשְׁטֶער בֶּעלְקֶען וָואס אִיז גֶילֶעגְן מִיט דִּיא לֵיינְג אוֹיף דִּיא בְּרֵייט פוּן טוֹיעֶר. אִיז גֶיוֶועזְן לֵיינְגֶער וְויא דֶער טוֹיעֶר מִיט אֵיין אֵייל פוּן דֶער זַייט טוֹיעֶר אוּנ מִיט אֵיין אֵייל פוּן דֶער זַייט טוֹיעֶר. אִיז גֶיוֶועזְן דִּיא לֵיינְג פוּן בֶּעלְקֶען צְוֵוי אוּנ צְוַואנְצִיג אֵיילִין (שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עוֹדֶפֶת עָלֶיהָ אַמָּה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה) דֶער אַנְדֶערֶער בֶּעלְקֶען אִיז גֶיוֶועזְן לֵיינְגֶער וְויא דֶער עֶרְשְׁטֶער מִיט אַאֵייל אִין דֶער זַייט אוּנ [illegible] אִין דֶער זַייט. אִיז דֶער אַנְדֶערֶער בֶּעלְקֶען גֶיוֶועזְן לַאנְג פִיר אוּנ צְוַואנְצִיג אֵיילִין. דֶער דְרִיטֶער בֶּעלְקֶען אִיז גֶיוֶועזְן לַאנְג זֶעקְס אוּנ צְוַואנְצִיג אֵיילִין. דֶר פֶערְטֶער בֶּעלְקֶען אִיז גֶיוֶועזְן לַאנְג אַכְט אוּנ צְוַואנְצִיג אֵיילִין (נִמְצָא הָעֶלְיוֹנָה שְׁלֹשִׁים אַמָּה) וֶוערְט גֶיפוּנְעֶן אַז דֶר אוֹבֶּערְשְׁטֶער בֶּעלְקֶען דֶּער פִינְפְטֶער) אִיז גֶיוֶועזְן לַאנְג דְרַייסִיג אֵיילִין (וְנִדְבָּךְ שֶׁל אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת) צְווִישְׁעֶן יֶעדֶער בֶּעלְקֶען אִיז גֶיוֶועזְן אַשׁוּרָה שְׁטֵיינֶער גֶימָאוֶערְט: ח (וּכְלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז הָיוּ קְבוּעִין מִכָּתְלוֹ שֶׁל הֵיכָל לְכָתְלוֹ שֶׁל אוּלָם) בֶּעלְקֶעס פוּן טֶעגֶען הָאלְץ הָאט מֶען אַרַיין גֶיזֶעצְט אֵיין עֶק אִין דִּיא וַואנְט פוּן הֵיכָל אוּנ אֵיין עֶק אִין דִּיא וַואנְט פוּן אוּלָם

כדי שלא יבעטו. ושרשרות של זהב היו קבועין בתקרת האולם. שבהן פרחי כהונה עולין ורואין את העטרות. שנאמר (זכריה ו) והעטרות תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה. ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל ה׳. גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה ע״ג כלונסות. כל מי שהוא מתנדב. עלה או גרגיר או אשכול. מביא ותולה בה. א״ר אליעזר ברבי צדוק. מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים:

פרק ד **פתחו** של היכל גבהו עשרים אמה. ורחבו עשר אמות. וד׳ דלתות היו לו

יבעטו. שלא יטו הכתלים ליפול מחמת גובהן והיו הכלונסות הללו המפסיקים מכותל זה לכותל זה סומכים ב׳ הכתלים שלא יפלו: ורואין את העטרות. שבחלונות של היכל: כל מי שהוא מתנדב. זהב להיכל ורוצה שהזהב עצמו שהתנדב יתנוהו בהיכל לפי שהיה כלו מלופה זהב היה עושה מאותו זהב שמתנדב כדמות גרגיר או עלה או אשכול ותולה בה: ונמנו עליה ג׳ מאות כהנים. מכובד הזהב מרובה שהיה בה הוצרכו שלש מאות כהנים לטלטלה ולפנותה ממקום למקום וזה אחד מן המקומות שדברו חכמים לשון הבאי דלאו דוקא שלש מאות כהנים. ולא נתכוין ר״א ברבי צדוק אלא להודיע שהזהב הרבה שהתנדבו בה:

פרק ד **פתחו** של היכל. שהיה בפנים בעובי הכותל שבלפני פנים

(כדי שלא יבעטו) דיא בעלקעס האבין אויף געהאלטין דיא בייד׳ע ווענט זייא זאלין ניט איין פאלין (ושרשרות של זהב היו קבועין בתקרת האולם) אי׳ דיא בעלקעס פון אולם האט מען צוויין געזעצט גאלדענע קייטין. דיא קייטין זענע אראפ געהאנגען אין אולם (שבהן פרחי כהונה עולין ורואין את העטרות) דיא יונגע כהנים האבין געהאלטין דיא קייטין. אונ דורך דיא קייטין האבין זייא געקענט ארויף גיין צוא דיא פענסטער פון היכל זעהן דיא קרוינען וואס זענען דארט געלעגין (שנאמר) ווארום עס שטייט אין פסוק (והעטרות תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל ה׳) דיא קרוינען וועלין זיין פאר חלם אונ פאר טוביה אונ פאר ידעיה אונ פאר חן בן צפניה. זיי זאלין דער מאנט ווערין אין היכל פון גאט (גפן של זהב עומדת על פתחו של היכל) ביי דיא טיר פון היכל איז געשטאנען איין שטאק פון גאלד (ומודלה על גבי כלונסות) אונ די צווייגין פון דעם וויין שטאק זענען געוועזן געהויבין אונ געלעגין אויף שטעקונס פון טענען האלץ (כל מי שהוא מתנדב) ווער עס האט געוואלט געבין אנדבה גאלד. אונ דיא גאלד זאל זיין אין היכל (עלה או גרגיר או אשכול) האט ער געלאזט מאכין פון דיא גאלד אזוי וויא א בלאט פון איין שטאק. אדער אזוי וויא איין טרויב. אדער אזוי וויא א צווייגיל וויין טרויבין (מביא ותולה בה) דאס האט ער געבראכט אונ האט אויף געהאנגען אויף דעם גאלדענעם וויין שטאק (אמר רבי אליעזר ברבי צדוק) רבי אליעזר ברבי צדוק האט געזאגט (מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים) עס האט אמאל געטראפין מען האט געדארפט טראגין דעם וויין שטאק פון דעם ארט אויף איין אנדער ארט. האט מען גמוזט נעמען דריי הונדערט כהנים זייא זאלין אים טראגין. אזוי פיל גאלד האט געהאנגען אויף דעם וויין שטאק (ועיין בהרע״ב ותי״ט):

פרק ד א (פתחו של היכל גבהו עשרים אמה) דיא טיר פון היכל איז געוועזן הויך צוואנציג איילין (ורחבו עשר אמות) אונ דיא ברייט איז געוועזן צעהן איילי (וארבע דלתות היו לו) אונ פיר טירען איז געוועזן אין דעם אריין גאנג פון היכל (צווייא

ושתים בחוץ. בעובי שכלפי החוץ שעביו של כותל ההיכל היה שש אמות ולסוף אמה ראשונה של עובי הכותל היו הדלתות שתים אחת לימין הפתח ואחת לשמאלו. כל דלת מהן רחבה חמש אמות וכשהיו נעולות היו נוגעים זו בזו וסותמות רוחב חלל הפתח שרחבו עשר אמות וכשהיו נפתחות לצד פנים מכסות חמש אמות של עובי הכותל ושתים דלתות אחרות כנגדות אלו היו קבועות בסוף עובי הכותל לצד פנים וכשהן נפתחות מכסות חמש אמות מפה וחמש אמות מפה מרוחב כותל ההיכל בפנים. ושם לא היה הכותל טוח בזהב כמו שאר הבית לפי שלא היה נראה: אצטרמיטה. לוחות של

שתים בפנים ושתים בחוץ. שנאמר (יחזקאל מא) שתים דלתות להיכל ולקדש. החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל. והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות. שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות. ר׳ יהודה אומר בתוך הפתח היו עומדות. וכמין איצטרמיטה היו. ונקפלות לאחוריהן. אלו שני אמות ומחצה ואלו שני אמות ומחצה. חצי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה מזוזה מכאן. שנאמר

מאהל צוא צוויא האלבע טירען (שתים בפנים) צוויא האלבע טירען זענען געוועזן ביי דיא גרעב פון וואנט אינווייניג (ושתים בחוץ) אונ צוויא האלבע טירען זענען געוועזן ביי דיא גרעב פון וואנט אויס וויינג. אונ דיא גרעב פון וואנט איז געוועזן זעקס איילין (שנאמר) אזוי וויא עס שטייט אין פסוק (שתים דלתות להיכל ולקדש) צווייא טירען זענען געוועזן ביי דעם היכל. פון אויס ווייניג. אונ צווייא טירען זענען געוועזן ביי דעם היכל פון אינוויינג אין דיא הייליגקייט ועיין תי״ט (החיצונות נפתחות לתוך הפתח) דיא אויסווייניגסטע טירען האבין זיך געעפינט אין דעם אריין גאנג (לכסות עוביו של כותל) זייא זאלין בדעקין די גרעב פון דיא וואנט (והפנימיות נפתחות לתוך הבית) אונ דיא אינווייניגסטע טירען האבין זיך געעפינט אין היכל. איין טיר האט זיך פאר לייגט פינף איילין אויף דיא וואנט אונ איין טיר האט זיך פאר לייגט פינף איילין אויף דיא וואנט (לכסות אחר הדלתות) זייא זאלין בדעקין דיא שטיקער וואנט וואס ביי דיא טירען (שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות) דיא גאנצע שטוב אינווייניג איז געוועזן בקלעבט מיט גאלד. נאר דיא פינף איילין וואס ביי דער זייט טיר. אונ דיא פינף איילין וואס ביי דער זייט טיר. זענען ניט געוועזן בקלעבט מיט גאלד ווייל דיא טירען האבין בדעקט פינף איילין פון דיא זייט אונ פינף איילין פון דיא זייט. האט מען אינווייניג ניט געזעהן דיא שטיקער וואנט. אונ דיא טירען זענען געוועזן בדעקט מיט גאלד. רבי יהודה זאגט (בתוך הפתח היו עומדות) אלע טירען זענען געשטאנען אין דעם אריין גאנג (וכמין אצטרמיטה היו) אונ יעדער טיר בזונדער איז געוועזן צו פאר לייגן (ונקפלות לאחוריהן) אונ זייא האבין זיך פאר לייגט איין האלבע טיר אינטער דיא אנדערע האלבע (אלו שני אמות ומחצה ואלו שני אמות ומחצה) דיא אויס ווייניגסטע טיר האט פאר נומען אויף דיא גרעב פון וואנט צווייא איילין מיט אהאלבס. אונ דיא אינווייניגסטע טיר האט אויך פאר נומען אויף דיא גרעב פון וואנט צווייא איילין מיט צהאלבס (חצי אמה מזוזה מכאן) אהאלב אייל איז געוועזן ליידיג פון דיא גרעב וואנט אויס ווייניג (וחצי אמה מזוזה מכאן) אונ אהאלב אייל איז געוועזן ליידיג פון דיא גרעב וואנט אינווייניג נאזוי איז געוועזן געמאכט. דיא גרעב פון וואנט איז געוועזן זעקס איילין. האט מען אפ געמאסטן אהאלב אייל אין דיא גרעב. אין דיא רעכטע זייט. אונ מען האט געשטעלט דיא טיר. אונ מען האט פאר לייגט דיא

(יחזקאל מא) ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת: ב ושני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום. שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש ע"י יחזקאל. שנאמר (שם מד) ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח

דקים מחוברות ע"י חוליות וכן נפתחות וכשרוצה נכפפות ונכפלות זו על זו כך היה על הדלתות הללו בין שלפנים בין שלחוץ מחוברות ע"י חוליות ולסוף חצי אמה של עובי הכותל היו קבועות בין הדלתות שבפנים בין אותן שבחוץ וה' אמות של עובי הכותל מפסיקות בין הדלתות החיצונות לדלתות הפנימיות. וכל דלת היה ה' אמות מחובר משתי לוחות כל לוח ב' אמות ומחצה. וכשנפתח הדלת החיצון לצד פנים היה חציו נכפף ונכפל זע"ז ומכסה מעובי הכותל אמתים וחצי. וכן הדלת הקבוע בפנים כשנפתח לצד חוץ היה אף הוא נכפף ונכפל ומכסה האמתים וחצי שנשארו מעובי הכותל: שנאמר ושתים דלתות לדלתות שתים. אלמא כל דלת ודלת היתה חלוקה לשתים: ב ושני פשפשין. שני פתחים קטנים א' מימין שער הגדול של היכל ואחד משמאלו רחוקים קצת מן השער אותו שבדרום כתיב סגור יהיה לא יפתח בשל עתיד ומהשתא כך היה בבית עולמים: ופתח את הפשפש ונכנס משם לתא. והיה לשכה אחת שפתוחה להיכל. ומן ההיא נכנס להיכל והולך בחלל ההיכל עד השער הגדול שבסוף עובי הכותל מבפנים ופותחו ובא לו

טיר אויף דיא גרעב פון וואנט צום אינווייניג. דיא ברייט פון דיא טיר איז געווען פינף איילין. וייל דיא טיר איז אבער געווען צווייא האלבע. האט זיך פאר לייגט איין האלבע טיר אויף דיא אנדערע האלבע. איז דיא טיר נאר ברייט געווארין צוויי איילין מיט אהאלבס. אין דיא לינקע זייט האט מען אויך אזוי געטאהן. דער נאך האט מען אפ געמאסטין אהאלב איל אין דיא גרעב פון וואנט פון אינווייניג. פון היכל. אין דיא רעכטע זייט. אונ מען האט געשטעלט דיא טיר. אונ מען האט פאר לייגט דיא טיר אויף דיא גרעב פון וואנט צום אויס ווייניג. אונ דיא ברייט פון דיא טיר איז אויך געווען פינף איילין. אונ דיא טיר האט זיך אויך פאר לייגט איין האלבע אויף דיא אנדערע האלבע. איז דיא טיר אויך נאר ברייט געווארין צוויי איילין מיט אהאלבס. אין דיא לינקע זייט האט מען אויך אזוי געטאהן. זענען צוזאמען געקומען בייד ערלייא טירען. דיא אויסווייניגסטע מיט דיא אינווייניגסטע. אונ האבין בדעקט דיא גרעב פון וואנט. אונ אהאלב איל פון דיא גרעב פון וואנט איז געווען ליידיג פון אויס ווייניג. אונ אהאלב איל פון דיא גרעב פון וואנט איז געווען ליידיג פון אינווייניג (שנאמר) אזוי זויא עס שטייט אין פסוק (ושתים דלתות לדלתות) דיא אויסווייניגסטע טירען זענען געווען צווייא. אונ דיא אינווייניגסטע טירען זענען אויך געווען צווייא (שתים מוסבות דלתות) אין יעדער טיר האט זיך געפינט צווייא האלבע טירען (שתים לדלת אחת) איין טיר האט געהאט צוויי טירען (ושתי דלתות לאחרת) אונ דיא אנדערע טירען האט אויך יעדער טיר געהאט צווייא טירען: ב (ושני פשפשין היו לו לשער הגדול) אונ דער גרויסער טויער פון היכל האט געהאט צווייא קלייגע טירען (אחד בצפון ואחד בדרום) איין טיר אין צפון זייט אונ איין טיר אין דרום זייט (שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם) אין דיא טיר פון דרום זייט איז קיין מענטש קיין מאהל ניט ארין געגאנגען. דיא טיר איז אייביג געווען פאר שלאסין (ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל) אויף דיא טיר איז געזאגט געווארין דורך יחזקאל הנביא (ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח

אל שער השני שבצפון שבכותל מבחוץ ועומד בפנים ופותח: ר"י אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך. קסבר דמן התא לא היה נכנס להיכל אלא מן התא היה מהלך בתוך עוביו של כותל עד שנמצא עומד בין שני השערים ופותח את דלתות של שער החיצון מבפנים. ודלתות שער הפנימי מבחוץ:

ג תאים. לשכות: ט"ו בצפון. לקמן בפרקין כי חשיב מלפון ולדרום ע' אמה קא תני כותל המסיבה חמש והמסיבה ג' כותל התא חמש והתא ו' וכותל ההיכל שש. וכנגדן קחשיב בדרום ואלו למימרא דעובי כותל המסבה ועובי כותל התא ועובי כותל ההיכל שלצד צפון היה כך אלא עובי הכותל עם החלל שבינו ובין הכותל השני הוא מונה ובחמש של כותל המסיבה ושלש של מסיבה וחמש של כותל התא

ואיש לא יבא בו. כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור. נטל את המפתח ופתח את הפשפש. ונכנס להתא ומהתא להיכל. ר' יהודה אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך עד שנמצא עומד בין שני השערים. ופתח א' החיצונות מבפנים. ואת הפנימיות מבחוץ: ג ושלשים ושמנה תאים היו שם. ט"ו בצפון ט"ו בדרום וח' במערב. שבצפון ושבדרום. חמשה על גבי חמשה. וחמשה על גביהם. ושבמערב שלשה ע"ג שלשה. ושנים על גביהם. ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד. אחד לתא מן הימין. וא' לתא מן השמאל. ואחד לתא שעל

יחזקאל הנביא דער ציילט. גאט האט צוא מיר גיזאגט דער טויער זאל זיין פאר שלאסין ער זאל ניט גיעפינט ווערין (ואיש לא יבוא בו) אונ קיין מענטש זאל ניט אריין קומען אין אים (כי ה' אלהי ישראל בא בו) ווארום גאט וואס ער איז דער גאט פון די יודין וועט קומען דורך דעם טויער (והיה סגור) זאל ער זיין פאר שלאסין (נטל את המפתח ופתח את הפשפש) ער האט גינומען דעם שליסול אונ האט אויף גישלאסין די טיר (נכנס לתא) אונ ער איז אריין גיגאנגען אין א שטוב (ומן התא אל ההיכל) אונ פון די שטוב איז ער אריין גיגאנגען אין היכל (ועיין תוי"ט פ"ג מ"ז) רבי יהודה זאגט ער איז ניט אריין גיגאנגען פון תא אין היכל (בתוך עוביו של כותל היה מהלך) נאר פון תא איז ער גיגאנגען אין די גרעב פון וואנט (עד שנמצא עומד בין שני השערים) ביז ער איז גיקומען צווישען ביידע ערייא טויערין (ופתח את החיצונות מבפנים) אונ ער האט גיעפינט די אויס ווייניקסטע טויערין פון אינווייניג (ואת הפנימיות מבחוץ) אונ די אינווייניגסטע טויערין האט ער גיעפינט פון אויס ווייניג: ג (ושלשים ושמונה תאים היו שם) אכט אונ דרייסיג שטובין זענען דארט גיוועזן (ט"ו בצפון) פופצען אין צפון זייט (ט"ו בדרום) פופצעהן אין דרום זייט (ושמונה במערב) אונ אכט אין מערב זייט (שבצפון ושבדרום) אין צפון זייט (חמשה על גבי חמשה) איז גיוועזן גיבאהט פינף שטובין אויף פינף שטובין (וחמשה על גביהם) אונ פינף שטובין אויף די צעהן. אונ אין דרום זייט איז אויך אזוי גיוועזן (שבמערב) אונ אין מערב זייט איז גיוועזן גיבאהט (שלשה על גבי שלשה) דרייא שטובין אויף דרייא שטובין (ושנים על גביהם) אונ צווייא שטובין אויף די זעקס (שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד) יעדער שטוב האט גיהאט דרייא טירען (אחד לתא מן הימין) איין טיר האט די שטוב גיהאט אין די רעכטע זייט מען זאל קענען אריין גיין אין די שטוב וואס אין די רעכטע זייט (ואחד לתא מן השמאל) אונ איין טיר האט די שטוב גיהאט אין די לינקע זייט מען זאל קענען אריין גיין אין די שטוב וואס אין די לינקע זייט (ואחד לתא שעל גביו) אונ איין טיר האט די שטוב גיהאט הויכין אין בעלקעס. מען זאל קענען ארויף גיין אויף די אויבערשטע שטוב וע"ש (ובקרן

ושם של הפתח ושם של כותל ההיכל בכל אחד מאלו כאמה היתה לשכה אחת דהיינו תא הרי ה׳ תאים בצפון וכנגדן בדרום ועל אלו שאמרה היו בנוין חמשה אחרים ועוד חמשה לצפון ולדרום והיו היציעים שלנו התאים שניים ושלישים היציע התחתונה חמש באמה רחבה. והרובד שעליה דהיינו התקרה שעל התחתונה. שהיא הרצפה של התיכונה ו׳ באמה רחבה.

על גביהן הרי חמשה עשר תאים לצפון וט״ו לדרום וכן במערב קחשיב לקמן בפרקין כו׳: ההיכל שש והפתח שש וכותל הפתח חמש בכל אחד מהם היה נכנס שלא היה כותל עב שש אלא הכותל עם הפתח שבו היה שש והפתח כאחד שאלם לו היה שש וכותל הפתח שאחר שחוץ להם עם הפתח שבו היה חמש. הרי ג׳ לשכות ושלשה לשכות אחרות בזויות ע״ג אלו כשלשה ושתים על גביהן הרי שמונה תאים למערב: ואחד לפשפש. לתא שיש בו הפשפש כלפוני שבאותו תא נכנסים להיכל וסתם מתניתין כרבנן דאמרי לעיל נכנס לתא ומן התא להיכל דלא כרבי יהודה דאמר בתוך עביו של כותל היה מהלך: ד התחתונה חמש. מחוץ לכותל שמסבב בסוף הכותל ההיכלן של הקדש היו יציעים. דהיינו גזוזטראות מקיפים את הבית מג׳ רוחות מערב

גביו. ובקרן מזרחית צפונית. היו חמשה פתחים. אחד לתא מן הימין. ואחד לתא שעל גביו. (ואחד) למסיבה. ואחד לפשפש ואחד להיכל:

ד התחתונה ה׳ ורובד ו׳. האמצעית ו׳. ורובד שבע. והעליונה שבע. שנאמר (מלכים א ו) היציע התחתונה חמש באמה רחבה. והתיכונה שש באמה רחבה. והשלישי׳ שבע באמה

לפי שהכותל המגביה היה כונס ומיצר כנגד מעלה וכשהגיע אל הרובד שעל גבי התחתונה היה נכנס לפנים אמה אחת ועל אותה אמה שנכנסת היו נותנים קורות היציע נמצאת היציע התיכונה רחבה אמה אחת יותר מהתחתונה.

דהיינו אותה אמה שנכנס הכותל לפנים וכן כשמגיע לרובד שע״ג התיכונה שהיא הרצפה של העליונה היה הכותל מיצר ונכנס לפנים אמה אחת. כדי שיהיה כלם הקורות על אותה אמה שהכותל התיכונה בולט ויוצא לחוץ יותר מכותל העליונה ונמצאת היציע העליונה רחבה אמה יותר מן התיכונה והיא אמה יותר מן התחתונה. וזהו שנאמר (מלכים א ו) כי מגרעות נתן לבית חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר היה מגרע ומחסר בעובי הכותל מבחוץ אמה אחת ברובד של התיכונה. ועוד אמה אחרת ברובד של העליונה כדי שיהיה לו

מזרחית צפונית) אונ אין ווינקיל מזרח אונ צפון (היו חמשה פתחים) איז גיוועזן פינף טירען (אחד לתא מן הימין) איין טיר מען זאל קענען צריין גיין אין דיא שטוב וואס אין דיא רעכטע זייט (ואחד לתא שעל גביו) אונ איין טיר מען זאל קענען צרויף גיין אויף דיא אויבערשטע שטוב (ואחד למסיבה) אונ איין טיר מען זאל קענען אראפ גיין אין קעלער ועיין תמיד פ״א מ״או (ואחד לפשפש) אונ איין טיר איז גיוועזן אין צפון זייט פון טויער פון היכל. דורך דיא טיר איז מען אריין גיגאנגען אין אשטוב (ואחד להיכל) אונ פון דיא שטוב איז גיוועזן אטיר אין היכל (ועתי״ט): ד (התחתונה חמש ורובד שש) דיא אונטערשטע שטוב איז גיוועזן בּרייט פינף איילין. אונ דער בעלעק איז גיוועזן לאנג זעקס איילין (האמצעית שש ורובד שבע) דיא מיטעלסטע שטוב איז גיוועזן ברייט זעקס איילין אונ דער בעלעק איז גיוועזן לאנג זיבען איילין (העליונה שבע) דיא אויבערשטע שטוב איז גיוועזן ברייט זיבען איילין (שנאמר) אזוי וויא עס שטייט אין פסוק (היציע התחתונה חמש באמה רחבה) דיא אונטערשטע שטוב איז גיוועזן פינף איילין ברייט (והתיכונה שש באמה רחבה) אונ דיא מיטעלסטע שטוב איז גיוועזן זעקס איילין ברייט (והשלישית שבע באמה רחבה) אונ דיא דריטע (דיא אויבערשטע) שטוב איז גיוועזן זיבען איילין ברייט

מקום לשום בהם ראשי הקורות של הכותל כדי שלא יצטרך לאחוז בקירות הבית לעשות חורים בכותל ולתחוב שם ראשי הקורות: ה ומסבה. כעין מסילה ומעלה: שבה היו עולים לגגות התאים. ומפני שהעולה בה עולה דרך היקף ויורד דרך היקף קרויה מסבה: ולולין. ארובות פתוחים בעליות: משלשלים את

ה (ד׳) ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית. לקרן צפונית מערבית. שבה היו עולים לגגות התאים. היה עולה (במסיבה) ופניו למערב. הלך על כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב והפך פניו לדרום. הלך כל פני מערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום והפך פניו למזרח. היה מהלך בדרום. עד שהוא מגיע לפתחה של עליה. שפתחה של עליה פתוח לדרום. ובפתחה של עליה. היו ב׳ כלונסות של ארז. שבהן היו עולין לגגה של עליה. (וראשי פספסין) מבדילים בעליה בין הקדש לבין קדש הקדשים. ולולין היו פתוחין בעליה. לבית קדש הקדשים. שבהן היו משלשלין את האומנים בתיבות.

ביי דיא ווענט פון היכל פון אויסוויינינג איז געוועזן געבאהט שטובן. אונ דיא ווענט פון היכל פון אויסוויינינג זענען ניט געוועזן גלייך געבאהט. נאר אונטען גרעבער אונ הויבן דינער (הציור תמצא בסוף הסדר) אונ אזוי זענען געוועזן אלע דרייא ווענט. צפון מערב. דרום: ה (ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית) טרעפ זענען געוועזן געמאכט פון ווינקל מזרח צפון ביז צום ווינקל צפון מערב (שבה היו עולים לגגות התאים) דורך דיא טרעפ איז מען ארויף געגאנגען אויף דיא דעכער פון דיא שטובן (היה עולה במסיבה ופניו למערב) ער איז ארויף געגאנגען אויף דיא טרעפ אין ווינקל מזרח צפון) אונ האט אומגעקערט דעם פנים צו מערב (הלך על כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב) אונ ער איז געגאנגען דיא גאנצע צפון זייט. ביז ער איז געקומען צו מערב זייט (הגיע למערב והפך פניו לדרום) אז ער איז געקומען צו מערב זייט. האט ער אומגעקערט זיין פנים צו דרום זייט (הלך כל פני המערב) איז ער געגאנגען דיא גאנצע מערב זייט (עד שהוא מגיע לדרום) ביז ער איז געקומען צו דרום זייט (הגיע לדרום והפך פניו למזרח) אז ער איז געקומען צו דרום זייט. האט ער אומגעקערט זיין פנים צו מזרח זייט (היה מהלך בדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עליה) אונ ער איז געגאנגען אין דרום זייט ביז ער איז געקומען צו דיא טיר פון בוידים (שפתחה של עליה פתוח לדרום) ווארום דיא טיר פון בוידים איז געוועזן האפין אין דרום זייט (ובפתחה של עליה היו ב׳ כלונסות של ארז) אונ ביי דיא טיר פון בוידים זענען געשטאנען צוויי שטעקנס פון טעגען האלץ. מיט שטאפלען געמאכט וויא א לייטער (שבהן היו עולין לגגה של עליה) דורך דעם לייטער איז מען ארויף געגאנגען אויף דעם דאך פון בוידים (וראשי פספסין מבדילין בעליה בין הקודש לבין קודש הקדשים) אונ בעלקעס זענען געלעגען אויף דעם בוידים אפ צו טיילן צווישען קודש אונ קודש קדשים (ולולין היו פתוחין מעליה לבית קודש הקדשים) אונ עס איז געוועזן האפין פענסטער פון בוידים אין קדשי קדשים ואין כאפיט איז געוועזן אויס געשניטען פענסטער) (שבהן היו משלשלין את האומנים בתיבות) דיא בעלי מלאכות וואס האבן געדארפט פארריכטן אין קדשי קדשים. האט מען זייא אריין געזעצט אין קאסטינס. אונ מען הט זיי אראפ געלאזין מיט שטריק דורך דיא פענסטער פון בוידים אין קדשי קדשים (כדי שלא יזונו עיניהן

האומנים. מורידין אותם בתבה בתוך התיבות: כדי שלא יזונו. בראיית בית קה״ק אלא מתקנין מה שצריך בלבד ועולין: ן מאה על מאה. מאה אורך ומאה רוחב: אוטם. בנין אטום וסתום להיות יסוד לבית. שעליו מעמידין הכותלים: אמה כיור. הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה אמה ולפי שהיתה עשויה בזהב ומצויירת ציורים נאים נקראת כיור: ואמתיים בית דלפה. הקורות העליונות הסמוכות על הקורה התחתונה היתה עובין ב׳ אמות וכן קורין בית דלפה. לפי שהנסרין של תקרה מחוברין על ידן. הגשם במחברת בית לופי. ואין לתמוה היאך היתה הקורה התחתונה שהכל נשען עליה עוביה אמה אחת בלבד והקורות העליונות שאין סובלות משא כל כך היתה עובין ב׳ אמות. לפי שהקורה התחתונה נס מתוך שהיתה רחבה ביותר בעובי אמה היתה חזקה ובריאה ויכולה לקבל הבנין שעליה אבל הקורות העליונות שלא היו רחבות אלא כטפח או פחות צריכות להיות עבות יותר. אי נמי היו הקורות העליונות עבין ב׳ אמות. כדי להרחיק התקרה מן הקורה התחתונה. לפי שהיתה מצוירת ציורים נאים ואם היתה התקרה סמוכה לה לא היו ציורים נראות וניכרות כל כך: תקרה. הנסרים שמונחין על הקורות היו עבין אמה: מעזיבה. הטיט והאבנים והסיד שמונחין על הנסרין: כלה עורב. עם של ברזל חד כמין סייף וגובהו

כדי שלא יזונו עיניהן מבית קדשי הקדשים: ן וההיכל ק׳ על ק׳ על רום ק׳. האוטם ו׳ אמות. וגובהו ארבעים אמה כיור. ואמתים בית דלפה ואמה תקרה ואמה מעזיבה. (וגובה של עליה ארבעים אמה ואמה כיור. ואמתים בית דלפה ואמה תקרה ואמה מעזיבה) וג׳ אמות מעקה ואמה כלה עורב. ר״י א׳ לא היה כלה עורב עולה

מבית קדשי הקדשים) זייא זאלין ניט זעהן מיט דיא אויגין דעם קדשי קדשים. זייא האבין נאר פארריכט וואס זייא האבין גידארפט. אונ מען האט זייא צוריק ארויף גיצויגין: ן (וההיכל מאה על מאה על רום מאה) אונ דער היכל איז גיוועזן לאנג הונדערט איילין. אונ ברייט הונדערט איילין. אונ הויך הונדערט איילין (האוטם שש אמות) דיא גרעב פון פונדאמענט איז גיוועזן זעקס איילין (וגובהו ארבעים) אונ דיא הייך זיינע איז גיוועזן פערציג איילין (ועה״ט (אמה כיור) דער אונטערשטער בעלעק איז גיוועזן גראב אאייל. אונ בדעקט מיט גאלד. אונ שיין גימאהלט (ואמתים בית דלפה) אונ דיא אובערשטע בעלקעס זענען גיוועזן גראב צוויא איילין (ואמה תקרה) דיא ברעטער וואס מען האט גילייגט אויף דיא בעלקעס זענען גיוועזן גראב אאייל (ואמה מעזיבה) דיא ליים וואס מען האט בקלעבט אויף דיא ברעטער. איז אויך גיוועזן גראב אאייל (וגובה של עליה ארבעים אמה) דיא הייך פון בוידים איז אויך גיוועזן פערציג איילין (ואמה כיור) דער אונטערשטער בעלעק איז גיוועזן גראב אאייל. אונ בדעקט מיט גאלד. אונ שיין גימאהלט (ואמתים בית דלפה) אונ דיא אובערשטע בעלקעס זענען גיוועזן גראב צוויא איילין (ואמה תקרה) דיא ברעטער וואס מען האט גילייגט אויף דיא בעלקעס זענען גיוועזן גראב אאייל (ואמה מעזיבה) דיא ליים וואס מען האט בקלעבט אויף דיא ברעטער. איז אויך גיוועזן גראב אאייל (ושלש אמות מעקה) דיא וואנט ארום דאך זענען גיוועזן הויך דרייא איילין (ואמה כלה עורב) אאייזערנע בלעך הויך אאייל. אונ שארף וויא אשווערד. איז גילעגין אויף דיא וואנט פון דאך. דיא קראהען זאלין זיך ניט זעצין אויף דיא וואנט פון דאך. רבי יהודה זאגט (לא היה כלה עורב עולה מן המדה) דיא בלעך איז ניט גירעכנט אין מאס פון בית המקדש (אלא ארבע אמות היה מעקה) דיא וואנט וואס

גנובהו אמה היה מונח ע"ג המעקה כדי שלא יחו העופות עליו לפיכך נקרא כלה עורב שמכלה העורבים משם: ז כותל האולם. עובי כותל האולם לצד מזרח חמש אמות. וכן כותל ההיכל עוביו שש לצד מזרח: והתוכו. חללו של היכל מ' אמה: ואמה טרקסין. כותל המפסיק בין ההיכל לבין ק"ה קרוי טרקסין על שם שסוגר על הארון והלוחות שנתנו בסיני. טרק בלשון ארמי סגור כמו טרוקי גלי. סין סיני. ועוביו של כותל זה אמה. ולא הכריעו בו חכמים אי קדושתו כקדושת פנים או כקדושת חוץ. לפיכך עשו בבית שני שתי פרוכות אחת חיצונה ואחת פנימית וביניהן אויר אמה לקלוט ביניהן אויר מקום הכותל שהיה עביו אמה: כותל ההיכל שש. כבר פירשנו לעיל שלא היה כותל ההיכל שבצד מערב עביו שש אלא עובי כותל ההיכל עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל הב' שחולה לו היה ו' אמות ועובי כותל השני שקרוי תא עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל השלישי שש אמות ועובי הכותל השלישי שקרוי כותל התא עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל הרביעי היה ה"א וג' המקומות הפנויין שבין ארבע כותלים מן התאים ועליהם תאים אחרים כאותה שסביבו למעלה במערב ג' ע"ג ג' ושנים על גביהם וכן מצפון לדרום כותל המסבה ה' כו'. כולם עם החלל שבין כותל לכותל הכל כמו שפי' לעיל: ט"ו אמה מן הצפון. שכותל האולם עביו ה' אמה והאולם י' אמות לצפון וכן לדרום

מן המדה. אלא ד' אמות היה מעקה: ז מהמזרח למערב ק' אמה. כותל האולם חמש והאולם י"א כותל ההיכל שש. ותוכו מ' אמה. אמה טרקסין. ועשרים אמה בית קדש הקדשים. כותל ההיכל שש. והתא שש. וכותל התא חמש. מן הצפון לדרום שבעים אמה. כותל המסבה חמש. והמסבה שלש. כותל התא חמש. והתא שש. כותל ההיכל שש. ותוכו עשרים אמה. כותל ההיכל שש. והתא שש. וכותל התא חמש. ובית הורדת המים שלש אמות. והכותל חמש אמות. האולם עודף עליו חמשה עשר אמה מן הצפון. וחמשה עשר אמה מן הדרום. והוא היה

אויף דעם דאך זענען געוועזן הויך פיער איילען: ז (מהמזרח למערב מאה אמה) פון מזרח צו מערב איז געוועזן הונדערט איילען. ווי אזוי. (כותל האולם חמש) די וואנט פון אולם איז געוועזן פינף איילען (והאולם י"א) און דער אולם איז געוועזן עלף איילען (כותל ההיכל שש) די וואנט פון היכל איז געוועזן זעקס איילען (ותוכו ארבעים אמה) און דער היכל איז געוועזן פערציג איילען (אמה טרקסין) די וואנט וואס צווישען היכל און קדשי קדשים איז געוועזן גראב א אייל (ועשרים אמה בית קודש הקדשים) דער קדשי קדשים איז געוועזן צוואנציג איילען (כותל ההיכל שש) די וואנט פון היכל צוזאמען מיט די שטוב וואס נאך די וואנט איז געוועזן זעקס איילען (והתא שש) און די וואנט וואס נאך די שטוב צוזאמען מיט די אנדערע שטוב וואס נאך די וואנט איז אויך געוועזן זעקס איילען (כותל התא חמש) און די וואנט וואס נאך די אנדערע שטוב צוזאמען מיט די דריטע שטוב וואס נאך די וואנט ביז צו די פערטע וואנט איז געוועזן פינף איילען (ובית הורדת המים שלש אמות) און די שטוב וואו די וואסער איז אין איהר געגאנגען איז געוועזן דריי איילען (והכותל חמש אמות) און די וואנט איז געוועזן גראב פינף איילען (והאולם עורף עליו) דער אולם איז געוועזן מעהר ווי דער היכל (חמשה עשר אמה מן הצפון וחמשה עשר אמה מן הדרום) פופצעהן איילען אין צפון זייט און פופצעהן איילען אין דרום זייט (והוא היה נקרא בית החליפות) דאס האט מען

היה נקרא בית החליפות. ששם גונזים את הסכינים. וההיכל צר מאחוריו. ורחב מלפניו. ודומה לארי שנאמר (ישעיה כט) הוי אריאל אריאל קרית חנה ד"ד. מה הארי צר (מאחוריו). ורחב מלפניו. אף ההיכל צר מאחוריו. ורחב מלפניו:

פרק ה כל העזרה. היתה אורך מאה ושמונים וז' על רחב מאה ול"ה. מן המזרח למערב מאה ושמוני' ושבע. (מקום דריסת ישראל י"א אמה). מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה. המזבח שלשים ושתים. בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה. ההיכל מאה אמה ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפורת: ב מן הצפון לדרום. מאה ושלשים וחמש. הכבש והמזבח ששים ושתים. מן

לדרום: בית החליפות. ע"ש הסכינים שגונזים שם קרוי בית החליפות שכן בל' רומי קורין לסכינים הגדולים חלפים: צר מאחוריו. לצד מערב ורחב מלפניו לצד מזרח ולא אתפרש לי היאך הסרי מאה על מאה היה בשוה:

פרק ה כל העזרה. כל היקף העזרה שבתוך אותו היקף נבנה הבית לצד מערבו והאולם והמזבח במזרחו: אורך מאה ושמנים ושבע. מן המזרח למערב: על רוחב קל"ה. מן הצפון לדרום: מקום דריסת רגלי ישראל. והיא הנקראת עזרת ישראל. ומקום דריסת רגלי הכהנים קרויה עזרת כהנים: המזבח שנים ושלשים. מפורש לעיל רפ"ג: ההיכל מאה אמה. עובי כותל אולם וחללו של אולם ועובי כותל ההיכל וחללו ואמה טרקסין וחלל בית קה"ק וכותל ההיכל למערב והתא וכותל התא הכל מאה אמה. כמפורש בפרקין דלעיל: וי"א אמה אחורי בית הכפורת. מכותל החיצון של היכל לצד מערב עד הכותל מערבי של עזרה היה

גירופין בית החליפות (ששם גונזים את הסכינים) ווייל דארט זענען גילעגין דיא חלפים (והיה ... צר מאחוריו ורוחב מלפניו) אונ דער היכל איז גיוועזן אינטען שמאל אונ פאורנט ברייט (ודומה לארי) ער איז גיוועזן גלייך צו אלייב (שנאמר) אזוי וויא עס שטייט אין פסוק (הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד) דער נביא האט גיזאגט וויא. דער בית המקדש וואס הייסט אריאל. אונ דיא שטאט וואס דוד המלך האט אין איר גירוהט. וועט חרוב ווערין (מה הארי צר מאחוריו ורוחב מלפניו) אזו ווי אלייב איז אינטען שמאל אונ פארינט ברייט (אף ההיכל צר מאחוריו ורוחב מלפניו) אזוי דער היכל איז אויך גיוועזן אינטען אין מערב זייט שמאל. אונ פארינט אין מזרח זייט ברייט:

פרק ה א (כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע) דיא גאנצע עזרה איז גיוועזן לאנג הונדערט מיט זיבען אונ אכציג איילין (על רוחב מאה ושלשים וחמש) אונ ברייט איז זיא גיוועזן הונדערט מיט פינף אונ דרייסיג איילין (מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע) פון מזרח צו מערב איז גיוועזן הונדערט מיט זיבען אונ אכציג איילין (מקום דריסת ישראל י"א אמה) דיא עזרה ווא דיא ישראלים זענען גישטאנען איז גיוועזן עלף איילין (מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה) דיא עזרה ווא דיא כהנים זענען גישטאנען איז גיוועזן עלף איילין (המזבח שלשים ושתים) דער מזבח איז גיוועזן צווייא אונ דרייסיג איילין (בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה) פון מזבח ביז צום אולם איז גיוועזן צווייא אונ צוואנציג איילין (ההיכל מאה אמה) דער היכל איז גיוועזן הונדערט איילין (ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפורת) אונ פון אינטער דעם כפורת ביז צו דיא וואנט פון דיא עזרה. איז גיוועזן עלף איילין: ב (מן הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש) פון צפון ביז דרום איז גיוועזן הונדערט מיט פינף אונ דרייסיג איילין (הכבש והמזבח ששים ושתים) דער כבש מיט דעם מזבח זענען גיוועזן צווייא אונ זעכציג איילין (מן המזבח לטבעות

י"א אמה של אלל עם עובי הכותל קרוי אחורי בית הכפורת: ג לשכת הפרוה. אדם מכשף ששמו פרוה בנה אותה לשכה ע"י מכשפות ונקראת על שמו כך מצאתי ורמב"ם כתב שהי' חותר בקיר כדי לראות משם היאך היה כ"ג עובד העבודה ונהרג שם: ו ל גגה היה בית הטבילה לכ"ג ביה"כ. חמש טבילות שטובל כ"ג ביה"כ כשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן. ומבגדי לבן לבגדי זהב. כלם היו על גג בית הפרוה לפי שהיתה מקודשת בקדושת העזרה וטבילות הבאות מחמת יה"כ בעינן במקום קדוש כדכתיב (ויקרא טז) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש חוץ מטבילה ראשונ' שאינה באה בשביל יה"כ שאף שאר כל ימות השנה אין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיטבול הלכך טבילה ראשונה היתה בחול על גבי שער המים הוא שער השלישי שבדרום. ומעין של מים היה משוך שם באמה הבאה מעין עיטם ושם היה טובל טבילה הראשונה: מסבה :

המזבח לטבעות שמונה אמות. מקום הטבעות עשרים וארבע. מן הטבעות לשלחנות ארבע. מן השלחנות ולננסין ארבע. מן הננסין לכותל העזרה שמונה אמות. והמותר בין הכבש לכותל. ומקום הננסין: ג שש לשכות היו בעזרה. שלש בצפון. ושלש בדרום. שבצפון לשכת המלח. לשכת הפרוה. לשכת המדיחים. לשכת המלח. שם היו נותנין מלח לקרבן. לשכת הפרוה. שם היו מולחין עורות קדשים. ועל גגה היה בית הטבילה לכ"ג ביוה"כ. לשכת המדיחין ששם היו מדיחין קדשי הקדשים. ומשם מסבה עולה לגג

שמונה אמות) פון מזבח ביז צו דיא רינגען איז געוועזן אכט איילין (מקום הטבעות עשרים וארבע) דער ארט פון דיא רינגען האט פאר נומען פיר אונ צוואנציג איילין (מן הטבעות לשולחנות ארבע) פון דיא רינגען ביז דיא טישען איז געוועזן פיר איילין (מן השולחנות ולננסין ארבע) פון דיא טישען ביז צו דיא נידעריגע זיילין איז געוועזן פיר איילין (מן הננסין לכותל העזרה שמונה אמות) פון דיא נידעריגע זיילין ביז צו דיא וואנט פון דיא עזרה איז געוועזן אכט איילין (והמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסין) אונ דיא איבעריגע מאס וואס עס פעלט ביז הונדערט פינף אונ דרייסיג איילין. איז געוועזן פון כבש ביז צו דיא וואנט. אונ דער ארט ווא דיא זיילין זענען געשטאנען: ג (שש לשכות היו בעזרה) זעקס שטובין איז געוועזן אין דיא עזרה (שלש בצפון ושלש בדרום) דרייא אין צפון זייט. אונ דרייא אין דרום זייט (שבצפון לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחים) דיא דרייא שטובין וואס אין צפון זייט. איינע האט געהייסן לשכת המלח. אונ איינע האט געהייסן לשכת הפרוה. אונ איינע האט געהייסן לשכת המדיחים (לשכת המלח) פאר וואס האט דיא שטוב געהייסן לשכת המלח (שם היו נותנין מלח לקרבן) דארט פלעגט מען האלטין זאלץ צו דיא קרבנות (לשכת הפרוה) דיא שטוב האט געהייסן פרוה. וייל א מכשף וואס האט געהייסן פרוה האט געבאהט דיא שטוב. דריבער האט מען גירופין דיא שטוב אויף זיין נאמען (שם היו מולחין עורות קדשים) דארט האט מען געזאלצין דיא פעל פון דיא קרבנות (ועל גגה היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכפורים) אויף דעם דאך פון דיא לשכה איז געוועזן געמאכט א מקוה פאר דעם כהן גדול. ער זאל זיך דארט טובל זיין אום יום כפור (לשכת המדיחין) פאר וואס האט געהייסן דיא שטוב לשכת המדיחין (ששם היו מדיחין קדשי הקדשים) וייל דארט פלעגט מען אפ וואשין דיא קישקעס פון חטאות אונ אשמות (ומשם מסבה עולה לגג בית הפרוה) פון דער לשכת המדיחין איז

בית הפרוה: **ד** שבדרום לשכת העץ. לשכת הגולה. לשכת הגזית. לשכת העץ. אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר לשכת כ"ג (והיא) היתה (אחורי) שתיהן. וגג שלשתן שוה. לשכת הגולה. שם היה בור הגולה (קבוע) והגלגל נתון עליו ומשם מספיקים מים לכל העזרה. לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה. וכהן שנמצא בו פסול. לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו. ושלא נמצא בו פסול. לובש לבנים ומתעטף לבנים. נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים

בנין אבנים מעלות מגולגלות וסובבות לעלות לגג בית הפרוה דרך המסבה: **ד** לשכת הגולה. על שם בור שהיו שם עולי גולה: אבא שאול אומר. אותה לשכת העץ היא היתה לשכת כהן גדול והיא לשכת פרהדרין דתנן בריש יומא. ז' ימים קודם יוה"כ מפרישים כ"ג מביתו ללשכת פרהדרין: וגג שלשתן שוה. קרוי אחד לשלשתן: שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת. כלל החול בכה. לפי שלשכת הגזית היתה חציה בקדש וחציה בחול

ניאנגען טרעפ ביז אויף דעם דאך פון בית הפרוה: ד (שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית) דיא דרייא שטובין וואס אין דרום זייט. איינע האט גיהייסין לשכת העץ. איינע האט גיהייסין לשכת הגולה. איינע האט גיהייסין לשכת הגזית (לשכת העץ) דיא שטוב וואס האט גיהייסין לשכת העץ (אמר רבי אליעזר בן יעקב) האט רבי אליעזר בן יעקב גיזאגט (שכחתי מה היתה משמשת) איך האב פאר געסין וואס זיא האט בדינט. אבא שאול זאגט (לשכת כהן גדול) אין דעם לשכת העץ איז גיזעסין דער כהן גדול זיבען טאג פאר יום כפור אזוי וויא עס שטייט אין אנהייב מסכת יומא (והיא היתה אחורי שתיהן) אונ דיא לשכת העץ איז גיוועזען אינטער דיא ביידע לשכות אינטער דיא לשכת הגולה אונ דיא לשכת הגזית (וגג שלשתן שוה) אונ דער דאך פון אלע דרייא לשכות (לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית) איז גיוועזען גלייך. איין דאך האט בדעקט אלע דרייא לשכות (לשכת הגולה) פאר וואס האט מען גירופין דיא שטוב לשכת הגולה (שם היה בור הגולה) דארט איז גיוועזען א ברונען מיט א העמער ועיין תי"ט (והגלגל נתון עליו) אונ פון הויבען איז גיוועזען א ראד. א ראד צו לאזין דעם העמער אין ברונען אן צו שעפין וואסער. אונ צוריק ארויף צוא ציהען אים (ומשם מספיקים מים לכל העדה) אונ פון דעם ברונען איז גיוועזען גינוג וואסער צוא געבין טרינקען דיא אלע יודין וואס זענען גיוועזען אין דיא עזרה (לשכת הגזית) פאר וואס רופט מען דיא שטוב לשכת הגזית. ווייל זיא איז גיוועזען גיבאקט פון ניהאקטע שטיינער (שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה) דארט זענען גיזעסין דיא סנהדרין ואיין אונ זיבעציג דיינים. אונ האבין געמשפט דיא כהנים. וועלכער כהן איז כשר צוא טאהן דיא עבודה. אונ וועלכער כהן איז פסול צו טאהן דיא עבודה (וכהן שנמצא בו פסול) אונ דער כהן וואס איז פסול גיווארין (לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו) האט זיך אן גיקליידעט מיט שווארצע קליידער. אונ האט זיך איין געוויקולט מיט שווארצע קליידער. אונ איז ארויס גיגאנגען פון דיא דיינים. אונ איז גיגאנגען אהיים (שלא נמצא בו פסול) אונ דער כהן וואס איז ניט פסול גיווארין (לובש לבנים ומתעטף לבנים) ער האט זיך אן גיקליידעט מיט ווייסע קליידער. אונ האט זיך איין געוויקולט מיט ווייסע קליידער (נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים) אונ

בחול ובחליס של קדש לא היה אפשר לסנהדרין לשבת שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד דכתיב (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפני ה':

סליק מסכת מדות

הכהנים. ויו"ט היו עושים שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן. וכך היו אומרים. ברוך המקום ברוך הוא. שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן. וברוך הוא. שבחר באהרן ובבניו. לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים:

סליק מסכת מדות

מסכת קנים

חטאת העוף נעשית למטה. מפוש הסיקרא דכתיב (ויקרא ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח. קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד וזו קיר התחתון למטה מחוט הסיקרא דאי קיר העליון דהיינו מן החוט שעושהו למעלה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב ולמעלה פעמים שהוא מתמצה לסובב כגון קרנות בגופה של קרן: עולת העוף למעלה. דכתיב (בס ח) ומלק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה ומצוי בראשו של מזבח: ושל בהמה למטה. דכתיב בה יסוד: ואם שינה בזה ובזה פסול. הא דפסול אם עשה מעשה חטאת העוף למעלה דוקא בהזאה אבל המליקה של חטאת אף למעלה כשרה. דמליקה בכ"מ במזבח כשרה.

חטאת העוף נעשית למטה וחטאת בהמה למעלה. עולת העוף נעשית למעלה ועולת הבהמה למטה. אם שינה בזה ובזה פסול.

ער איז אביין גיגאנגען אין בית המקדש אונ האט גיטאהן דיא עבודה מיט אלע כהנים ויום טוב היו עושים שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן) אונ דיא כהנים וואס זענען גיוועזן כשר פלעגין מאכען איום טוב ואסעודה) פאר זייערע גוטע פריינד. ווייל עס איז גיט גיפונען גיווארין קיין פסול אין דיא קינדער פון אהרן הכהן (וכך היו אומרים) אונ אזוי פלעגין זייא זאגין (ברוך המקום ברוך הוא) גילויבט איז גאט. גילויבט איז ער ווערט"ט (שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן) ווייל עס איז גיט גיפונען גיווארין קיין פסול אין דיא קינדער פון אהרן (וברוך הוא) אונ גילויבט איז ער (שבחר באהרן ובבניו. וואס ער האט אויס דער וויילט אהרן מיט זיינע קינדער לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים) זיי זאלין שטיין אונ בדינען פאר גאט אין בית המקדש אונ אין קדשי קדשים:

פרק א א (חטאת העוף נעשית למטה) אז מען איז מקריב אטויב פאר אחטאת. זאל מען שפריצען דיא בלוט אויף די אונטערשטע העלפטע וואנט פון מזבח (וחטאת בהמה למעלה) אונ אז מען איז מקריב אבהמה פאר אחטאת. זאל מען שפריצען דיא בלוט אויף די אובערשטע העלפטע וואנט פון מזבח (עולת העוף נעשית למעלה) אז מען איז מקריב אטויב פאר אעולה. זאל מען אויס קוועטשין דיא בלוט אויף דיא אובערשטע העלפטע וואנט פון מזבח (ועולת הבהמה למטה) אונ אז מען איז מקריב אבהמה פאר אעולה זאל מען שפריצען דיא בלוט אויף די אונטערשטע העלפטע וואנט פון מזבח (אם שינה בזה ובזה פסול) אויב מען האט גיענדערט ביי איינע פון דיא זאכין. איז פסול (שני קנים בה הוא) אז איינער האט גיבראכט צוויי טויבין מקריב צו זיין. האט מען די